

KUL TÚRA SLOVA

*Vedecko-popularizačný
časopis pre jazykovú
kultúru a terminológiu*

*Orgán Jazykovedného ústavu
Ludovíta Štúra SAV, v. v. i.,
a Jazykového odboru
Matice slovenskej*

*Časopis vychádza s finančnou
podporou Otvorenej akadémie*

otvorená
akadémia

HLAVNÁ REDAKTORKA

Sibyla Mislovičová

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Iveta Vančová

REDAKČNÁ RADA

Adriana Ferenčíková, Dana Gu-
ričanová, Robert Hammel, Re-
náta Hlavatá, Ingrid Hrubaničo-
vá, Martin Chochol, Bronislava
Chocholová, Ján Kačala, Natália
Kolenčíková, Ľubor Králik, Jana
Levícká, Sibyla Mislovičová,
Slavomír Ondrejovič, Lucia Mol-
nár Šatinská, Iveta Vančová, Pa-
vol Žigo

REDAKCIA

811 01 Bratislava, Panská 26

ŠTÚDIE A ČLÁNKY

VALENTOVÁ, Iveta: Zo slovenskej
onomastickej terminológie: *monony-
mum, krstné meno, rodné meno* 65

TERMINOLOGICKÉ SÚPISY

Nové a revidované slovenské mená
dovážaných, zavlečených, pestova-
ných a ďalších na Slovensku zná-
mych cudzokrajných cievnatých rast-
lín. 2. Druhy rodov začínajúcich sa
písmenom B – C 84

BAČOVÁ, Mária: Latinsko-sloven-
sko-česko-rusko-bieloruský slovník
oficiálnych názvov liečivých rastlín.
5. časť (K – O) 101

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

Kopanice napravo – a naľavo lazy.
M. S m a t a n a 107

ROZLIČNOSTI

... *kým nás neporazí* – stylistic-
ká poznámka k sloganu o covide.
L. I v a n č o v á 118

SPRÁVY A POSUDKY

Naša slovníková jubilantka Alexandra
Jarošová. N. J a n o č k o v á, B. C h o -
c h o l o v á 121

SPYTOVALI STE SA

Je prídavné meno *hudobnonástrojársky* napísané správne? J. Páleníková 126

Z WEBOVEJ PORADNE

Zriešiť či *vyriešiť*? 128
Skloňovanie mena *Rytmus* 128

KULTÚRA SLOVA

KULTÚRA SLOVA, vedecko-popularizačný časopis pre jazykovú kultúru a terminológiu. Orgán Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i., a Jazykoveho odboru Matice slovenskej. Ročník 56, 2022, č. 2 (22. 4. 2022). Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, v. v. i., Panská 26, 811 01 Bratislava. IČO 00167 088. Matica slovenská – Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine. Časopis vychádza s finančnou podporou Otvorenej akadémie. Hlavná redaktorka PhDr. Sibyla Mislovičová. Výkonná redaktorka Mgr. Iveta Vančová. Grafická úprava Oto Takáč. Technický redaktor Vladimír Radik. Vychádza šesťkrát ročne. Ročné predplatné 8,50 €, jednotlivé čísla 1,50 €. Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma Vydavateľstvo Matice slovenskej, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, e-mail: periodika@matica.sk, tel. 043/3812826. Evidenčné číslo 3696/09. Podávanie novinových zásielok povolené OZSsRP Banská Bystrica č. 1325/94-PTP z 25. 4. 1994. ISSN 0023-5202 Distributed by Matica slovenská – Vydavateľstvo Matice slovenskej, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, Slovakia.

© Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied, v. v. i., Bratislava
© Matica slovenská, Martin
Vytlačila tlačiareň Fork, s. r. o., 2022

Cena 1,50 €

ŠTÚDIE A ČLÁNKY

Zo slovenskej onomastickej terminológie: mononymum, krstné meno, rodné meno

IVETA VALENTOVÁ

Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.

Abstract: The study deals with the characteristics of the anthroponomastic terms *personal name in one-element naming (anthroponymic) system* (the corresponding international term is *mononym*), Slovak *krstné meno* (baptismal name, Christian name) and/or *rodné meno* (first name, forename or given name). Within the terminological system, these terms are classified as personal names (individual anthroponyms). The boundaries between these types of personal names are not sharp in terms of historical development, the transition of the one-element anthroponymic system to the two-element system, and the current state of society. These terms may also have different positions within hyperonymic-hyponymic relations. These types of personal names also have different functions on the axis of officiality – unofficiality. *Krstné meno* and *rodné meno* belong to those social and language categories that are constantly evolving, and therefore these terms must always be understood in a certain

Príspevok bol vypracovaný v rámci grantových projektov VEGA č. 1/0058/20 Teória a terminologický systém slovenskej onomastiky (v kontexte slovenskej a medzinárodnej onomastickej terminológie) a č. 2/0133/20 Slovenský pravopis a jeho pravidlá v kontexte súčasnej jazykovedy a jazykovej praxe.

social context as a result of a certain degree of development of the human and national society. Depending on their nature, function or sphere of use, confirmation names, names with Christian origin and significance and names in calendar can be understood as types of first names.

Keywords: Slovak onomastic terminology, anthroponym, personal name, mononym, Slovak terms *krstné meno* (baptismal name, Christian name) and *rodné meno* (first name, forename, given name), one-element and two-element naming (anthroponymic) system, name with Christian origin and significance, confirmation name, name in calendar

K osobným menám (individuálnym antroponymám) sa zaraďujú aj *osobné meno v jednomennej pomenovacej (antroponymickej) sústave* – v medzinárodnej terminológii *mononymum*, *krstné meno* alebo *rodné meno*. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že ide o synonymá, ale z odborného onomastického hľadiska sú medzi týmito termínmi určité rozdiely a niektoré sa významovo prekrývajú, resp. sú čiastočne synonymné. Tieto pojmy je vždy potrebné chápať v určitom spoločenskom kontexte. Presné hranice medzi jednotlivými termínmi preto predovšetkým z hľadiska historického vývinu spoločnosti a postupného prechodu od jednomennosti k dvojmennosti nie sú ostré, môžu sa prelínať alebo splyvať.

V slovanskej onomastickej terminologickej príručke Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky (Svoboda a kol., 1973, s. 37; ďalej ZS) sa ako druh *osobného mena* (= vlastného mena jednotlivého človeka) v rámci onomastických termínov podľa objektov a javov označovaných vlastnými menami a zároveň aj v rámci termínov vzťahujúcich sa na sústavu osobných mien a ich fungovanie uviedlo *osobné meno v jednomennej sústave* s poznámkou, že pre osobné mená z obdobia jednomennosti dosiaľ nie je termín. Zároveň je v rámci systematiky zaradené aj v časti o lexikálno-sémantickej stránke osobných mien v rámci sústavy osobných mien a jej fungovania (ZS, s. 186). Novšia príručka Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika (Svoboda a kol., 1983, s. 261; ďalej OS) tento termín zaradila iba pod termíny opisu a spracovania vlastných mien v rámci systému osobných mien a ich fungovania, ale už s medzinárodným termínom *mononymum*¹

¹ Časť *mono-* s významom „sám, samo-“ je z gr. *mono*, od gr. *monos* „sám“ (Králik, 2015, s. 367), takže termín vznikol v súlade so systematickým utváraním onomastických termínov.

(napr. *Břetislav* – české knieža, † 1055) pre češtinu, *mononim* (*Wilk*) pre poľštinu, *мононим* pre macedónčinu a *Einzelname* (*Chlodwig*, Frankenkönig, † 511) pre nemčinu a s významom „osobné meno v jednomennej sústave“. Pre slovenčinu sa tento termín neuviedol a doteraz sa v slovenskej jazykovede, resp. v onomastike stále neudomácnil, hoci pre onomastikov je známy. Môže to byť spôsobené aj tým, že v poslednom období sa výskumu tohto druhu osobných mien, resp. vo všeobecnosti výskumu historickej antroponymie v slovenskej onomastike nevenuje príliš veľká pozornosť. Používa sa skôr domáci opisný termín *osobné meno v jednomennej sústave* alebo len *osobné meno* či *meno* (o aký typ osobného mena ide, zvyčajne vyplynie z kontextu). Podľa tejto definície a uvedených príkladov ide o meno pozostávajúce z jedného funkčného člena, ktoré identifikovalo osobu bez ďalších iných členov osobného mena; z hľadiska ponímania V. Blanára hovoríme o *funkčných* členoch osobného mena, pretože pri vymedzovaní onymického obsahu jednotlivých členov osobného mena je podstatné ich fungovanie v spoločenskej komunikácii (1996).

Inak, oveľa všeobecnejšie sa definuje termín *mononymum* napríklad v dnešnej bulharskej onomastike. Podľa T. Balkanského a K. Cankova (2016, s. 272 – 273) ide o „единственото име, с което е известно дадено лице“ (= jediné meno, pod ktorým je osoba známa), pričom za mononymá sa pokladajú aj mená ako *поп Андрей* (*поп* = pop; od r. 1923 *Андрей Игнатов Панов*), *Марин дякон* (= diakon). Autori ako ďalšie príklady uviedli aj mená kráľov, mníchov a pod., napr. *Симеон* (bulharský cár), *Селасий* (mních). Za mononymá pokladajú aj mená hviezd šoubiznisu ako *Мадона* (= speváčka *Madonna*, celým menom *Madonna Louise Ciccone*), *Руана* (= speváčka *Rihanna*, celým menom *Robyn Rihanna Fenty*), *лейди Гага* (= speváčka *Lady Gaga*, vlastným menom *Stefani Joanne Angelina Germanotta*), pričom uviedli, že v Bulharsku sú osobitne populárne mononymá medzi interpretmi tzv. popfolku, napr. *Анелия* (*Анелия Георгиева Атанасова*). Tieto mená by sme však nepovažovali za mononymá, ale skôr za typ umeleckého mena či

T. Balkanski a K. Cankov (2016, s. 272 – 273) uviedli, že niektorí onomastici používajú aj termín *моном* (*топот*): „някои ономасти използват и *моном* ‘еднично име’, но терминът е с история в математиката, където означала ‘едночлен’“ (= niektorí onomastici používajú aj termín *моном* s významom „jedno meno“, ale tento termín sa používa, má svoju históriu v matematike s významom „jednočlen“). Rovnako ho pre onomastiku nepovažujeme za vhodný.

pseudonyma, pre ktoré sa využil vo väčšine prípadov iba jeden člen úradného mena pomenovanej osoby, zväčša rodné meno v úradnej alebo hypokoristickej podobe. S. Pastyřík (2010, s. 19) uviedol termín *prenonymum* pre druh pseudonyma, keď sa rodné (krstné) meno použilo ako pseudonym, napr. *Jean Paul* namiesto *Jean Paul Richter*, *T. Svatopluk* namiesto *Svatopluk Turek*. Podobne ani meno *non Андрей* by sme nepokladali za mononymum, pretože daná osoba má svoje úradné trojčlenné osobné meno. Nie sú to mená, ktoré sa používajú v jednomennej, ale v dvoj- a viacmennej pomenovacej sústave, len majú inú ako úradnú sféru používania, ak vynecháme špecifické druhy napr. jednočlenných panovníckych či pápežských mien, ktoré aj v súčasných dvoj- a viacmenných pomenovacích sústavách môžu mať status úradného mena (napr. meno súčasného pápeža *František*, ktoré používa aj v úradnej sfére, hoci sa narodil ako Jorge Mario Bergoglio).

T. Balkanski a K. Cankov (2016, s. 272 – 273) ďalej upozorňujú, že v niektorých národoch je mononymum jediné meno, ktoré je oficiálne uznávané, napr. takto boli známi Turci v Osmanskej ríši až do r. 1922. Z takejto formulácie zase vyplýva, že mononymum sa chápe ako jednočlenné osobné meno v prostredí, kde je úradne alebo oficiálne fungujúca iba jednomennosť, t. j. oficiálne osobné meno má iba jeden funkčný člen. Podľa uvedených významov a príkladov sa ukazuje, že T. Balkanski a K. Cankov termín *mononymum* nevzťahujú len na jednomennú pomenovaciu sústavu, ale chápu ho dvojako. Jednak ako používanie iba jedného jednočlenného² osobného mena v jednomennej antroponymickej sústave, v oficiálnom jednomennom pomenovacom systéme, a jednak ako jednočlenné meno, príp. ešte s apelatívnym členom, napr. *non* (= pop) v mene *non Андрей*, v dvoj-, troj- i viacmennej pomenovacej sústave. Je otázne, či slová *non*, *дякон*, ktoré označujú určité druhy cirkevnej funkcie či postavenia, možno chápať ako apelatívny člen, ktorý je súčasťou osobného mena, alebo len ako bližšiu apelatívnu charakteristiku osoby.³

² Samozrejme, vo všeobecnosti niektoré funkčné členy osobného mena môžu byť aj viacсловné, zo súčasnej slovenskej neúradnej (živej) antroponymickej sústavy sú známe aj vetné typy funkčných členov.

³ V. Blanár (Blanár – Matejčík, 1978, s. 31 – 32) apelatívny člen pokladal za súčasť osobného mena, pri živých osobných menách rozlišoval tri druhy: vyjadrujúci a) príbuzenský vzťah, napr. *Jánošov zaľko*, b) vekové a generačné zaradenie, napr. *starý Turas*, c) oslovenie staršej osoby, titul, napr. *sváko Plavý*. Z pravopisnej stránky ich však písal s malým začiatčným písmenom.

Uvedené definície mononyma v bulharskej onomastike pravdepodobne vychádzajú aj z rozdielneho chápania synonymných termínov *jednomennosť*, *mononymná* alebo *jednomenná antroponymická sústava*. V slovan- ských terminologických príručkách sa definujú ako používanie len jedného osobného mena, napr. v češtine *Libuše* (kňažná), v poľštine *Mieszko* (knie- ža), v ruštine *Святослав* (knieža), v macedónčine *Самоил* (macedónsky cár), *Иваило* (bulharský cár) (ZS, s. 176; OS, s. 238), čím sa podľa všetkého myslí používanie osobného mena len jedného druhu (s jedným funkčným členom) – porov. napr. dvojmennosť = používanie dvoch osobných mien rôznej povahy (funkcie), napr. rodné meno a priezvisko (ZS, s. 178; OS, s. 240). O niečo presnejšia definícia jednomennosti je v ruštine: „Обычай носить только одно (личное) имя (для определённой эпохи и социума)“ (= zvyk mať iba jedno /osobné/ meno /na určité obdobie a pre spoločnosť/) (OS, s. 238). V týchto definíciách nie je síce jednoznačne vyjadrený vzťah úradná (kodifikovaná) – nekodifikovaná antroponymická sústava, ale je otázne, či napr. jednočlenné umelecké mená, ale aj súčasné prezývky, rôzne druhy jednočlenných cirkevných mien či oslovovania iba rodným menom, resp. nejakou jeho hypokoristickou podobou, možno chápať ako fungova- nie paralelnej neúradnej jednomennosti popri oficiálnej, úradne stanove- nej dvojmennosti, trojmennosti a pod. v rámci určitej krajiny. T. Balkanski a K. Sankov (2016, s. 273) však mononymiu, jednomennosť definujú takto: „Онимно, антропонимно явление и практика, при която дадено лице е известно само с едно име, най-често личното име“ (= onymický, an- troponymický jav a prax, v ktorých je daná osoba známa iba pod jedným menom, najčastejšie osobným menom). To, že mononymiu chápú ako po- užívanie jednočlenného osobného mena aj v rámci úradných dvoj- a viac- menných antroponymických sústav, dokazuje aj poznámka, že mononymiu považujú za dôvod, prečo sa v niektorých slovníkoch vlastných mien (ono- mastikonoch) porušuje abecedné poradie zaužívané pri osobných menách (v bulharskej encyklopédii je na ľavej strane priezvisko).

V českej onomastike sa síce v rámci Nového encyklopedického slovní- ka češtiny termín *mononymum* osobitne nedefinuje, ale český termín *jedno- jmenná (mononymní) antroponymická soustava, jednojmennost* sa charak- terizuje takto: „K jednoznačnému pojmenování a identifikaci osoby v dané společnosti slouží jen jedno vlastní jméno (**mononymum**): král *Vladislaus*

(1146), poddaný *Sedlata* (začátek 13. stol.) atd., podrobněji viz *Ů*oficiální osobní jméno. Do 12. stol. j. a. s.⁴ převládá, v dalších obdobích bývá k oficiálnímu osobnímu jménu stále častěji připojováno nepropriální doplnění n. neoficiální *Ů*příjmi, a tak se postupně prosazuje neoficiální dvoujmennost (druhé, doplňkové jméno je nezávazné); např. už ve 13. stol. jsou obě možnosti hojně dokládány: *Vítek dapifer* ‚stolník‘, *Daniel Pragensis episcopus* ‚pražský biskup‘, *Boguša Svár*, *Bohuslaus de Horka* ‚z Horky‘, *Jurík Jurikovic* ‚syn Juríkův‘, později *Juříkův*, *Jiříkův*; podle Pleskalové (2011:36 – 44). V r. 1786 byla v českých zemích uzákoněna *Ů*dvoujmenná antroponymická soustava (Pleskalová, 2017).“ Ako samostatné heslo sa termín *mononymum* pravdepodobne neuviedol preto, že podobne ako v slovenskej onomastike nie je zatiaľ natoľko zaužívaný ani v českej onomastike.

V. Blanár (1973, s. 60) definoval *jednomennú antroponymickú sústavu* ako sústavu vybudovanú na individuálnom osobnom mene, ktoré je hierarchicky základným členom. Podľa takéhoto definovania sa jednomennosť chápe ako pomenovacia sústava osobných mien, v ktorej je osoba oficiálne identifikovaná iba jedným jednočlenným osobným menom, čo nevylučuje fakt, že môže ísť aj o kompozitný typ mena, pričom k tomuto menu môže byť zväčša fakultatívne, ale ešte nie dedične pridávaný iný doplnkový určujúci funkčný člen osobného mena, napr. apelatívny člen či prímeno. Mononymum však ostáva oficiálnym základným určovaným členom pomenovacej sústavy, ktorý aj keď nemusí byť úradne kodifikovaný v danej spoločnosti, napr. z dôvodu nejestvovania úradných nariadení a administratívy v predfeudálnych kmeňových spoločenstvách, plní funkciu úradného, oficiálneho mena.

Podľa M. Majtána a M. Považaja (1989, s. 8) „osobné meno v jednomennej pomenovacej sústave nemožno nejako stotožňovať s našimi súčasnými rodnými menami, lebo samo bolo schopné identifikovať jednotlivca v spoločnosti v plnom rozsahu, plnilo úlohu dnešného rodného mena, priezviska, neúradného prímena i prezývky“. Naši slovanskí predkovia toto meno dostávali pri tzv. „postrizínach“, t. j. pri rituálnom obrade ostrihania vlasov pri vstupe do života dospelých a prijatia jedinca do spoločenstva. Pohanskí Slovania používali zväčša jednoslovné mená. Predpokladá sa existencia tzv.

⁴ Skratka j. a. s. = čes. jednojmenná antroponymická soustava.

ochranných a tabuových mien a poukazovanie na príbuzenské vzťahy v rámci veľkorodiny. Za historicky najstaršie sa považujú tzv. ochranné mená deapelatívneho pôvodu a mená z tabuizovanej sféry, ktorým sa pripisovala magická sila. Často boli motivované názvami zvierat, vtákov, rastlín, napr. mená doložené z 13. storočia ako *Zubor*, *Tur*, *Baran*, *Koza*, *Košút* (= cap), *Sokol*. Vznikali aj z iných okruhov apelatívnej lexiky, napr. *Uzda*, *Strmeň* (doložené z r. 1245), *Strýc*, *Popol*, *Zima*, *Milá*, *Hviezda*, *Dúha*, *Šura* (šur = ženin brat) a i. Motívom pri pomenovaní mohli byť skutočné alebo želané vlastnosti, telesné alebo duševné vlastnosti či povahové črty pomenúvaného. Najstaršie záznamy slovanských mien z 8. a 9. storočia sa nachádzajú na okrajoch strán tzv. Cividalského evanjelia (6. stor.), napr. *Svätopluk* (*szuentiepulc*), *Bedoslav* (*bedoslau*), *Pribina* (*pruuinna*), *Kocel'* (*quocili*) a i. Ide o mená tristo pútnikov zo západoslovanskej oblasti, o ktorých sa predpokladá, že to mohli byť mená predkov Slovákov.⁵ Zo stredoveku sú doložené aj viaceré zložené mená (napr. *Babirad*, *Čarad*, *Dedislav*, *Laskomer*, *Sebedrah*, ženské *Bohuslava*). Za čisto slovenské možno pokladať meno *Mojtech* (bližšie Majtán, 1998b). Tvorili sa aj pomocou predložiek alebo častice *ne*, napr. *Bezded*, *Povoj*, *Smil*, *Nedožer*. Mnohé z nich sa zachovali v toponymách, najmä v osadných, miestnych názvoch, napr. *Sebedrah* – obec *Sebedražie* (Majtán, 1996). Zo starobylých slovanských mien i z cudzích kresťanských mien, ktoré u nás zdomácnili, sa tvorilo množstvo ďalších skrátených a odvodených mien (niektoré zo slovanských mononym a ich fungovanie v spoločenskej komunikácii sprostredkoval širšej verejnosti aj koprodukčný seriál *Slovania*).⁶

Po prijatí kresťanstva sa mnohé z týchto mien už dostávali pri cirkevnom krste, preto sa v kresťanských cirkvách začal používať termín *krstné meno*. Medzi starými slovanskými menami a novšími cudzími starozákonnými a novozákonnými menami prebiehal spočiatku súboj, niektoré osoby mali jedno slovanské predkresťanské meno a druhé cudzie kresťanské, otec mal slovanské, syn kresťanské, príp. naopak, alebo sa prevzaté cudzie mená rozličnými spôsobmi adaptovali, prekladali, či sa k nim pridávalo slovo so

⁵ Písal o nich napr. J. Stanislav (1947 – 1948).

⁶ Bližšie najmä o slovenských osobných menách z obdobia jednomennosti napr. Blanár, 2002, s. 309 – 310; Majtán, 1991, 1994, 1996, 1998a; Majtán – Považaj, 1989, s. 11 – 14, tam aj ďalšia literatúra.

slovanským základom, napr. *Petrislav, Švancomír* (Majtán – Považaj, 1998, s. 12). Mononymá, ktoré sa už dostávali pri kresťanskom krste, možno nazvať aj *krstné mená*, hoci mali iný charakter a funkciu ako dnešné krstné mená, resp. krstné mená v dvojmennej pomenovacej sústave. V terminológii slovenských jazykových pamiatok z 15. – 16. stor. sa vyskytujú okrem spojenia *krstné meno* pre tento druh antroponyma, resp. s rovnakým významom aj pojmy ako *krstené* alebo *krstiace meno*, *vlastné meno* i *predmenie* (Skladaná, 1987, s. 305). Hoci od 13. stor. sa k tomuto menu začal pridávať nejaký druh sekundárneho mena, toto doplnkové meno (prímeno, šľachtický predikát) stále nebolo povinné a povinne dedičné až do jeho úradného ustanovenia Jozefom II. v druhej polovici 18. storočia⁷. Z hľadiska kodifikácie teda až do tohto ustanovenia stále oficiálne pretrvávala jednomenná pomenovacia sústava, v ktorej je *krstné meno* hierarchicky základným, určeným funkčným členom osobného mena. Pojem *predmenie*, ktoré sa vyskytlo v latinsko-slovenskom slovníku z 18. storočia⁸, už môže naznačovať prechod k dvojmennej pomenovacej sústave a zmenu v hierarchii funkčných členov osobného mena. Ak existoval termín *predmenie* vo význame krstného mena, t. j. funkčného člena antroponyma, ktorý stál pred menom, t. j. pred prímenom, potvrdzuje to stav, v ktorom prímeno bez ohľadu na jozefínsku kodifikáciu muselo už mať funkciu základného člena pomenovacieho modelu. Možno povedať, že dve storočia pred úradným ustanovením dvojmennej pomenovacej sústavy nastáva postupné prehodnocovanie jednotlivých členov osobného mena. Už od 16. storočia, najmä však v 18. storočí mal prímeno (historické priezvisko) takmer každý a zvyklo sa dediť, postupne sa stávalo základným členom pomenovacieho modelu. J. Pleskalová (2011, s. 95) preto túto etapu (roky 1500 – 1786) označila ako obdobie neoficiálnej dvojmennosti. V podstate bol vlastne len kodifikovaný už dlhodobo pretrvávajúci stav v pomenúvaní osôb. V. Blanár (1971, s. 313) obdobie, keď ešte prímeno nebolo dedičné, označil z historického hľadiska za poslednú vývinovú fázu jednomennej sústavy. Po úradnom ustanovení dvojmennej pomenovacej sústavy sa hierarchicky základným určeným funkčným členom osobného mena stalo povinné a povinne dedičné prímeno

⁷ O jednotlivých nariadeniach a patentoch týkajúcich sa priezvisk pozri napr. Majtán (2004), Pleskalová (2011, s. 94 – 95).

⁸ Dictionarium slavico-latinum (18. stor.): *predgmenj, krsticy gmeno*.

(terminologicky už *priezvisko*) a krstné meno „pokleslo“ na určujúci člen (porov. napr. Blanár, 1996, s. 74; 2002, s. 409), hoci, ako sme už spomenuli, tento stav bol funkčný už zhruba dve storočia. Presné hranice mononymie sa nedajú úplne určiť, pretože prechod k dvojmennej pomenovacej sústave bol postupný. Z hľadiska jej fungovania by sa mohla končiť už pred 16. storočím, ale z hľadiska kodifikácie až po úradnom ustanovení dvojmennosti v druhej polovici 18. stor. Po prehodnotení členov osobného mena a hlavne po úradnom ustanovení dvojmennosti nemožno už hovoriť o krstnom mene ako o mononyme vo význame osobného mena v jednomennej pomenovacej sústave.

Napriek tomu, že u nás alebo v širšom európskom kontexte sú kresťanské tradície silné, zo všeobecnejšieho medzinárodného aspektu a z hľadiska multikulturality a náboženskej rôznorodosti termín *krstné meno* (napr. v angličtine *Christian name*) nie je vhodný, pretože nie všetci sú kresťania, teda nedostávajú toto meno pri obrade krstu. Z uvedených dôvodov sa preferuje termín *rodné meno*. Na našom území sa zaviedol v odbornej literatúre ešte v bývalom Československu po r. 1950, pretože výraz *krstné meno* sa začal používať aj pre mená nekrstných osôb (Pleskalová, 2017). Počas minulého režimu nebolo vhodné z politických dôvodov dávať deti cirkevne kresťiť, preto sa často krstili tajne. Popri úradnom rodnom mene mali ešte ďalšie „tajné“ krstné meno. Podľa vtedajších cirkevných nariadení sa totiž mohli dať dieťaťu pri cirkevnom krste iba kresťanské meno, meno svätého alebo blahoslaveného, ktoré bolo v kresťanskom kalendári, teda cirkevné meno, čo často rodičia zistili až po tom, keď už dieťa malo oficiálne rodné meno zapísané v matrike narodených. Zapísané meno však v mnohých prípadoch nebolo z tohto hľadiska vyhovujúce, preto museli dieťaťu na cirkevný krst vybrať iné. Toto neúradné druhé krstné meno sa v niektorých prípadoch zvyklo používať v neoficiálnej komunikácii, v oblasti tzv. živých (neúradných) mien.⁹ V širšej odbornej, jazykovednej a laickej verejnosti sa termíny *krstné meno* a *rodné meno* stále používajú ako synonymné, preto najmä vo vedecko-popularizačných prácach sa zvyčajne uvádza atribút *krstný* v zátvorke:

⁹ Postupne cirkev ustupovala od tejto striktnosti s odôvodnením, že každé krstné meno, aj keď sa nenachádza v kresťanskom kalendári, je možné dať dieťaťu, pretože to môže byť meno potenciálneho budúceho svätého či blahoslaveného (bližšie o využití týchto krstných mien v živej pomenovacej sústave pozri Valentová, 2009, s. 52 – 53).

rodné (krstné) meno. V takejto podobe sa nachádza napr. aj v Slovníku slovenské lingvistické terminologie (1977, s. 238 – 239), v ktorom sa adjektívna časť termínu uviedla v zátvorke nielen pre češtinu a slovenčinu, ale aj pre niektoré iné jazyky.

Obidva termíny napriek tomu, že je medzi nimi skôr hyperonymicko-hyponymický vzťah (krstné meno ako druh rodného mena, ktoré sa u kresťanov dostáva pri obrade krstu), sa v obidvoch slovenských terminologických príručkách uvádzajú ako synonymné aj v iných slovenských jazykoch a v rámci terminologickej systematiky ako rovnocenné druhy osobného mena k termínu mononymum. Rozdiely však možno nájsť v definíciách. V ZS (s. 38, 187) sa *rodné/krstné meno* definuje ako „jméno, které se v územích s vícejmenností dává každému člověku (často při slavnostním aktu) jako dodatečné jméno k zděděnému rodinnému jménu, případně k dalším jménům; toto jméno má úřední charakter, nemůže být tedy libovolně změněno nebo anulováno“. Pre poľštinu, ruštinu, bieloruštinu a bulharčinu sa uvádza iba *krstné meno* (*imię chrzestne, кресное имя, хреснае імя, крьсно име*), pre ukrajinčinu len *meno* (*імя*). Pre nemčinu sa v uvedenom význame uvádzajú tri termíny: a) *Vorname*, b) pre meno prijaté pri krste *Taufname* a c) *Rufname* ako meno alebo jeho časť, ktorým sa osoba oslovuje, čiže môže ísť aj o hypokoristickú, neúradnú podobu mena.

V aktualizovanej príručke (OS, s. 262) nastala zmena v termínoch v niektorých jazykoch i v definíciách v jednotlivých jazykoch¹⁰. Zatiaľ čo definícia v macedónčine a v nemčine ostala v zhode s českou ako v ZS, iná je v ruštine: „Имя, данное при крещении; оно служило основным именем и не могло произвольно меняться; в русской традиции оно выбиралось по церковному календарю“ (= meno dané pri krste, ktoré slúžilo ako základné meno a nemohlo sa svojvoľne meniť; v ruskej tradícii sa vyberalo podľa cirkevného kalendára). V ruštine ako synonymum pribudlo *cirkevné meno* (*церковное имя*), hoci pre iné jazyky sa *cirkevné meno* chápe ako hyponymický termín, osobitný druh krstného mena, ktoré cirkev odporúča dávať, pretože to je meno osoby, ktorá je významná pre dejiny alebo existenciu cirkvi (ZS, s. 188; OS, s. 264). V súvislosti s východoslovenskými antroponymickými sústavami možno podotknúť, že krstné meno (jeho derivát) sa

¹⁰ V OS je definícia každého termínu v macedónčine, ruštine a nemčine.

uplatnilo v ruskej a bulharskej trojmennej sústave aj ako samostatný funkčný člen *otčestvo* vyjadrujúci patronymický vzťah. V chorvátčine a srbčine sa termíny *rodné* a *krstné meno* zredukovali iba na *krsno ime*, príp. iba *ime*¹¹; *крсно име*, ale v bulharčine existuje aj termín *rodné meno* (*рождено име*) ako synonymum ku *krstnému menu* (*кръстно, кръщелно име*) (OS, s. 262). V súlade s nemeckými termínmi v OS sa rozšírili aj lužickosrbské termíny pre *krstné/rodné meno*: a) *předmjeno; pšedmě*, b) *křčenske mjeno; dupne mě*, c) *hłowne předmjeno; głowne pšedmě*, čo isto súvisí aj s tým, že štúdie o lužickosrbskej onymii boli a sú často písané v nemčine (porov. Petr, 1969).

V medzinárodnej terminológii (ICOS Lists of Key Onomastic Terms), ktorú vypracovala terminologická skupina Medzinárodného komitétu onomastických vied (International Council of Onomastic Sciences – ICOS), sa anglický termín *first name* (= rodné meno) definuje ako „name which a person is given at birth, baptism or at some other significant moment in life – e. g. *Charles, Ivan, Giuseppe, Davor, Sophie, Anna, Mariá, Motlalepula* (NOTE: First name does not always have to stand in the first position.)“ = meno, ktoré človek dostáva pri narodení, pri krste alebo pri inom významnom okamihu v živote, napr. *Charles, Ivan, Giuseppe, Davor, Sophie, Anna, Mariá, Motlalepula* (Poznámka: Rodné meno nemusí vždy stáť na prvom mieste.¹²). Možno sa však stretnúť aj s anglickými ekvivalentmi tohto termínu ako *forename, given name, Christian name*.

V. Blanár (1973, s. 58) *osobné meno* (v užšom zmysle slova; v jedno- mennej sústave) a *rodné (krstné) meno* zaradil k termínom, ktoré sa vzťahujú na obsahovú stránku antroponyma. Termíny *rodné meno* a *krstné meno* sa aj v odbornej českej a slovenskej onomastickej literatúre niekedy stále používajú ako rovnocenné a definujú sa zväčša v súlade s hlavnou definíciou v slovanských príručkách (porov. napr. Pastyřík, 2010, s. 21). M. Knappová (2017a, s. 12; 2017b) uviedla, že termín *jméno křestní* (podľa cirkevného krstu) je staršie, novší termín v jazykovede je *jméno rodné* (človek ho dostane po zrode). V slovenskej onomastike už M. Majtán (1979, s. 115) upozornil na to, že v súvislosti so súčasnou dvojmennou pomenovacou sústavou starší termín *krstné meno* už prestal vyhovovať, lebo nevyjadruje novú

¹¹ Bližšie o používaní chorvátskych termínov *ime, osobno ime* i vo význame „rodného mena“ v chorvátskej onomastike a v jazykovej praxi A. Frančić (2006).

¹² Dostupné na internetovej stránke International Council of Onomastic Sciences.

skutočnosť, a nahradil sa priliehavejším termínom *rodné meno*. Rozdiely vo významoch týchto dvoch termínov novšie naznačili napríklad aj J. Bauko (2015, s. 143) a I. Valentová (2017, s. 164).

Často sa vo význame či už krstného, alebo rodného mena používa iba skrátaná podoba *meno*, porov. aj názov a znenie zákona o *mene a priezvisku* (č. 300/1993), pričom menom sa myslí rodné meno. Tento význam sa pri heslovom slove *meno* uviedol ako prvý aj v Slovníku súčasného slovenského jazyka (M – N, s. 184; ďalej SSSJ) a vysvetľuje sa v súlade s onomasticou terminológiou: „úradné pomenovanie (u nás v dvojmennej al. viacmennej pomenovacej sústave) dané dieťaťu po narodení (pri zápise do matriky al. pri cirkevnom obraze krstu), u nás uvádzané na prvom mieste, *krstné meno*, admin., ofic. *rodné meno*“. Veľmi vhodne sa vyjadrila preferencia termínu rodné meno v úradnej a odbornej komunikačnej sfére kvalifikátormi admin. ofic. a naznačil sa aj rozdiel vo významoch pojmov *krstné meno* a *rodné meno*. Jednoslovné označenie *meno* sa v týchto významoch používa zväčša v textoch a vo formulároch v dôsledku ekonomizácie vyjadrovania, ak je z kontextu zrejmé, o aký druh mena ide, hoci *meno* ako termín by mal byť nadradený (porov. Valentová, 2021).

Pod termínmi *rodné meno* a *krstné meno* sa vo všeobecnosti chápe nielen ich úradná neutrálna podoba (napr. *Michal*), ktorá sa podľa zákona o mene a priezvisku č. 300/1993 Z. z. zapisuje do matrik a úradných dokumentov, ale aj rôzne druhy domáckych (hypokoristických), t. j. skrátaných a zdrobených (deminutívnych) podôb, ktoré sú príznakové, expresívne, vyjadrujú kladný citový vzťah a používajú sa v rodinnom a dôvernom styku (napr. *Mišo*, *Mišino*, *Mišeno*, *Miško*, *Mižo*, *Mižo*). Domácke rodné mená nemajú status základnej neutrálnej podoby a nemožno ich zapisovať do matriky. V rámci národného jazyka sa môžu rozlišovať spisovné a nespisovné (nárečové, slangové) podoby domáckych rodných mien (Majtán – Považaj, 1998, s. 272). Majú aj svoje zemepisné areály, napr. zsl. *Tono*, strsl. *Tóno*, vsl. *Toňo*, vsl. *Marča*, *Mižo*, a v literárnych dielach sa môžu využívať na lokálne zaradenie postáv (Blanár, 2002, s. 13). Príznakové podoby rodných mien vo verejnej komunikácii niekedy používajú najmä spisovatelia, umelci a pod., napr. *Janko Jesenský*, *Milo Urban*, *Vašo Patejdl* (Majtán – Považaj, 1998, s. 272). Takisto ako ich základné podoby, môžu byť domáce (zdomácnené) a cudzojazyčné, inojazyčné.

Zoznam najčastejších slovenských domáckych podôb rodných mien obsahuje osobitná kapitola popularizačnej publikácie M. Majtána a M. Považaja (1998, s. 330 – 342) a takéto podoby sa nachádzajú aj pri príslušných jednotlivých základných neutrálnych podobách v slovníkovej časti. V limitovanom rozsahu sa domácke podoby rodných mien uvádzajú pri základných podobách aj v SSSJ (A – G, s. 14), porov. napr. meno *Amália* (s. 114). Domácke podoby rodných mien sú jedným z produktívnych zdrojov na rozširovanie zoznamu základných podôb. Mnohé z nich predovšetkým častotou používania stratili príznak expresívnosti, familiárnosti, čím nadobudli charakter neutrálneho mena a zaradili sa do zoznamu slovenských základných rodných mien, napr. *Alex, Broňa, Luba, Miloš, Radko, Radka, Slávo, Sláva, Slávka, Táňa, Teo, Tea, Tina*. Osamostatňovanie domáckych podôb rodných mien vyplýva aj z tendencie dávať kratšie, spravidla dvojslabičné mená na úkor viacslabičných (porov. aj Považaj, 1980, s. 296). Prehodnocovanie domáckych mien sa zvyčajne robí na základe sociolingvistického výskumu (porov. napr. Považaj, 1983; Knappová, 1980; 2017a, s. 49).

V slovenskej úradnej pomenovacej sústave je možné mať až tri úradné rodné mená. To však neznamená, že ak má niekto v matrike uvedené viac ako jedno rodné meno, že ide o viacmennú pomenovaciú sústavu. Oficiálne máme stále dvojmennú úradnú pomenovaciú sústavu, pretože sa skladá z dvoch druhov osobných mien (rodné meno + priezvisko), pričom z daného druhu ich môže byť aj viacero, v prípade rodného mena maximálne tri.

Dvojako možno chápať aj význam slova *úradný*. V minulosti sa za úradné mená označovali tie rodné mená, ktoré sa adaptovali do slovenčiny a ich formálna stránka bola kodifikovaná v súlade so spisovnou slovenčinou a slovenským jazykovým systémom, pretože iba tie bolo možné zapísať do matriky narodených. Slovenské spisovné podoby rodných mien, kodifikované z pravopisnej stránky, boli súčasťou 6. zv. Slovníka slovenského jazyka (1968, s. 127 – 151). V r. 1979 vydalo Ministerstvo vnútra SSR pre potreby matrik publikáciu Zoznam osobných mien, ktorá obsahovala 1 300 mužských a ženských rodných mien, a neskôr k nej vyšiel dodatok s ďalšími 60 menami (Považaj, 1986, s. 311). Inventár slovenských podôb rodných mien sa prirodzene rozrastal, zoznam sa priebežne dopĺňal o nové rodné mená. M. Majtán a M. Považaj ho publikovali v niekoľkých vydaniach knihy *Meno pre naše dieťa* (1983, 1985, 1993). Posledné vydanie vyšlo v roku

1998 pod názvom Vyberte si meno pre svoje dieťa. Súčasnú zákony však umožňujú oveľa väčšiu voľnosť pri zápise cudzojazyčných mien a inojazyčných pravopisných variantov už zdomácnených rodných mien do matriky (bližšie Valentová, 2017, s. 167 – 169). Preto za úradné rodné meno možno pokladať akúkoľvek pravopisnú (i grafickú) podobu mena, ktorú má osoba zapísanú v matrike a v úradných dokumentoch.

Iba rodným menom sa osoba pomenúva predovšetkým v rámci rodiny alebo bližšieho príbuzenstva a v spoločnosti priateľov, spolupracovníkov, spolužiakov a pod., teda najmä v neúradnom, neoficiálnom styku (Majtán, 1979, s. 115). Rodné meno v základnej neutrálnej i v domácej podobe môže byť súčasťou pomenovacieho modelu živých osobných mien ako jeden z ich funkčných členov, napr. *Tibor Lomníckych, Stano Lucin, Tóno Frolianeje, Svätých Ana Števova* (Blanár – Matejčík, 1978, s. 28; Valentová, 2009, s. 46 – 58). Z týchto dôvodov by bolo azda vhodnejšie definíciu poňať všeobecnejšie a vynechať časť, že tento typ osobného mena má iba úradný charakter, a preto meno nemôže byť ľubovoľne zmenené alebo anulované, resp. presunúť ju do definície termínu *úradné rodné meno*. Do poznámky alebo rozšírenej definície by sme však odporučili uviesť, že v úradnej pomenovacej sústave je povinným členom osobného mena.

M. Majtán (1979, s. 116) správne upozornil na nevhodné používanie termínu *rodné meno* vo význame „priezvisko za slobodna, po rodičoch“, ktoré sa použilo v staršej literatúre a pravdepodobne sa môže vyskytnúť aj dnes v niektorých administratívnych formulároch. Ako najvhodnejšie odporučil používať v tomto význame pojem *rodné priezvisko*. Ako však uvádza aj SSSJ (M – N, s. 185), v neoficiálnej komunikačnej sfére sa v tomto význame používa lexikalizované spojenie *rodné meno* ešte aj dnes.

Okrem cirkevného mena by sa ako osobitný druh rodného mena dalo chápať napríklad *birmovné meno*, ktoré dostáva príslušník rímskokatolíckej cirkvi, príp. aj starokatolíckej a československej husitskej cirkvi pri obrade birmovania, ale v bežnej komunikácii sa takmer vôbec nepoužíva (Kazík, 2015, s. 163). Birmovné meno napr. používal kráľ Karol IV. (1316 – 1378), ktorého krstné meno bolo Václav (tamže, s. 164). Podľa S. Pastyříka (2010, s. 6) birmovanci si ho zvyčajne uvádzajú ako ďalšie rodné meno, napr. *Martin Cyril Pusta, Jana Anežka Nováková*. V SSSJ (M – N, s. 184) sa vysvetľuje s kvalifikátorom cirkevný termín ako nové pomenovanie osoby prijaté pri

sviatosti birmovania. M. Majtán (1979, s. 117) označil krstné meno a birmovné meno za druhy rodného mena.

Slovanské príručky onomastickej terminológie (ZS, s. 189; OS, s. 265) uvádzajú ako druh rodného mena aj tzv. *kalendárové meno*, ktoré sa definuje ako rodné meno zaradené v svetskom alebo cirkevnom kalendári k určitému dňu v roku a tým sa priamo alebo nepriamo odporúča na používanie. V cirkevných kalendároch sú to mená biblických osôb, mučeníkov, svätcov, ktorých pamiatka sa oslavuje v príslušný deň, teda ide o cirkevné mená. Pôvodne totiž kalendárom nazývali zoznamy svätcov zostavené na základe martyrológie a do tzv. gregoriánskej reformy kalendára (podľa mena pápeža Gregora XII.) v r. 1582 sa aj listiny datovali častejšie pomocou mien svätých ako pomocou číselného vyjadrenia dňa v mesiaci, napr. *w patek w den sw. Blažege* (Blažeja je 3. februára), *w stredu po sw. Anne* (Anny je 26. júla) (Majtán – Považaj, 1998, s. 19). Popri cirkevnom kalendári sa u nás v súčasnosti používa skôr civilný, občiansky kalendár rodných mien, ktorý však vychádza z kresťanských tradícií. Slovenský kalendár o nové mená dopĺňa Kalendárová komisia pri Ministerstve kultúry SR¹³.

Záver. Osobné meno v jednomennej pomenovacej sústave zatiaľ v slovenskej onomastike nemá zaužívaný medzinárodný termín, dosiaľ sa vyjadruje opisom alebo sa používajú len termíny *osobné meno*, *meno* s bližšou charakteristikou, o aký druh antroponyma ide, pri prvom použití daného pojmu v odbornom či popularizačnom texte. V niektorých iných jazykoch sa používa medzinárodný termín *mononymum*. Vzhľadom na rozširujúcu sa medzinárodnú spoluprácu a potrebu medzinárodných termínov by sme navrhovali zaviesť a normovať tento termín aj v slovenskej onomastike s odporúčaním viac sa orientovať vo všeobecnosti aj na výskum historickej antroponymie.¹⁴ Zavedenie termínu *mononymum* podporuje aj fakt, že v ad-

¹³ Kalendárová komisia pracuje od r. 2016 a údaje o členoch komisie, zásadách zaraďovania mien do kalendára i aktuálne oficiálne kalendárium sú dostupné na internetovej stránke Ministerstva kultúry SR (<https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/statny-jazyk-narodnostne-mensiny-a-zahranicni-slovaci/statny-jazyk/kalendarova-komisija/>). Kalendárium je však pre vydavateľstvá len odporúčané, nie povinné.

¹⁴ Pripomeňme, že v Jazykovednom ústave L. Štúra SAV v Bratislave sa nachádza kartotéka historických antroponym, z ktorej sa časť osobných mien síce využila v dokladovej časti heslových statí Historického slovníka slovenského jazyka, ale slovenská historická antroponymia by si zaslúžila samostatné komplexné spracovanie.

jektívnej podobe je súčasťou termínu *mononymná (jednomenná) antroponymická sústava*, ktorý sa používa aj v iných jazykoch.

Napríklad v bulharskej onomastike sa mononymum definuje aj ako používanie len jedného mena, resp. jednočlenného osobného mena v úradnej viacmennej pomenovacej sústave. Termín *mononymum* by sme však odporúčali v súlade so slovanskými onomastickými terminologickými príručkami definovať v slovenskej onomastike ako osobné meno v jednomennej pomenovacej/antroponymickej sústave a *mononymnú* alebo *jednomennú pomenováciu/antroponymickú sústavu* ako používanie jednočlenného oficiálneho osobného mena v určitej spoločnosti a dobe, pričom sa nemyslí paralelné používanie jednočlenného pseudonyma či prezývky v neoficiálnej, neúradnej alebo poloúradnej sfére komunikácie, ale len jednočlenného úradného mena v prvom rade v oficiálnej, úradnej pomenovacej sfére.

Krstné meno alebo *rodné meno* ako druh, resp. druhy osobného mena patria medzi tie spoločenské a jazykové kategórie, ktoré sa ustavične vyvíjajú, preto tieto pojmy treba chápať vždy v určitom spoločenskom kontexte ako výsledok istého stupňa vývinu ľudského a národného spoločenstva (porov. Majtán – Považaj, 1998, s. 7). Vo všeobecnosti možno *krstné meno* definovať ako „osobné meno, ktoré dostávajú kresťania pri obrade krstu“. V období jednomennosti možno *krstné meno* pokladať za mononymum, a aj keď sa k nemu začal pridávať určitý druh sekundárneho mena, stále plnilo funkciu základného, určovaného člena. V dvojmennej pomenovacej sústave sa jeho úloha zmenila, po jej kodifikácii funkciu určovaného člena prebralo povinné a dedičné priezvisko a krstné meno sa stalo určujúcim členom úradného osobného mena. Presné hranice z hľadiska fungovania oboch sústav na našom území však nemožno presne stanoviť, pretože prechod od jednomennosti k dvojmennosti bol postupný. Keďže prímeno mal už takmer každý a zvyklo sa dediť už zhruba dvesto rokov pred úradným ustanovením dvojmennosti cisárom Jozefom II. v druhej polovici 18. storočia, možno tento časový úsek nazvať aj obdobím neoficiálnej dvojmennosti.

Krstné meno, ktoré sa dáva každému pri narodení, nemusí dostávať všetci pri akte kresťanského krstu, preto sa od 50. rokov minulého storočia v českej a slovenskej onomastike zaviedol všeobecnejší termín *rodné meno*. Možno ho definovať ako „meno, ktoré sa v spoločnosti s dvoj- alebo viacmennosťou dáva každému človeku po narodení (často pri slávnostnom akte)

ako dodatočné meno k dedičnému priezvisku, prípadne k ďalším menám“. V širšej lingvistickej i laickej verejnosti sa i dnes často používa termín *krstné meno* aj pre mená, ktoré dieťa nemusí dostať pri obrade krstu, preto sa zvykne používať najmä v publikáciách popularizačného charakteru v podobe *rodné (krstné) meno*. Rodné a krstné meno možno chápať ako synonymné výrazy alebo môžu byť v hyperonymicko-hyponomickom vzťahu – krstné meno ako druh rodného mena, ktoré sa dostáva pri obrade cirkevného krstu. Ako druhy rodných mien možno chápať v závislosti od ich charakteru, funkcie alebo sféry použitia *birmovné meno*, ktoré osoba dostáva pri obrade birmovania, *cirkevné meno* s významom „osobitný druh krstného mena, ktoré cirkev odporučí dávať ako krstné meno, pretože to je meno osoby, ktorá je významná pre dejiny alebo existenciu cirkvi“, a *kalendárové meno*, ktoré sa definuje ako „rodné meno zaradené v svetskom alebo cirkevnom kalendári k určitému dňu v roku a tým priamo alebo nepriamo odporúčené na používanie“.

LITERATÚRA

BALKANSKI, Todor – CANKOV, Kiril: Encyklopedija na bǎlgarskata onomastika. Veliko Tǎrnovo: Universitetsko izdatelstvo Sv. sv. Kiril i Metodij 2016. 576 s.

BAUKO, Ján: Rodné mená na Slovensku v 21. storočí. In: 19. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 28. – 30. apríla 2014). Ed. I. Valentová. Bratislava: Veda 2015, s. 143 – 152.

BLANÁR, Vincent: Morfematická stavba prímene a priezviska. In: Jazykovedné štúdie. 11. Jónov zborník. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1971, s. 313 – 320.

BLANÁR, Vincent: Teoretické problémy onomastickej terminológie. In: Makedonski jazik, 1973, roč. 24, s. 51 – 62.

BLANÁR, Vincent: Antroponymia. I. Mená. II. Priezviská. In: Słowiańska onomastyka. Encyklopedia. Tom I. Eds. E. Rzetelska-Feleszko – A. Cieślíkowa – J. Duma. Warszawa – Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie 2002, s. 309 – 316, 405 – 484.

BLANÁR, Vincent: Teória vlastného mena. (Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii). Bratislava: Veda 1996. 250 s. ISBN 80-224-0490-X.

BLANÁR, Vincent: Osobné mená, ich miesto v jazyku a pravopisná problematika. In: Problémy adaptácie cudzích mien v slovenčine. Ed. E. Králik. Bratislava: Veda 2002, s. 11 – 18.

BLANÁR, Vincent – MATEJČÍK, Ján: Živé mená na strednom Slovensku. I. 1. Designácia osobného mena. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1978. 413 s.

FRANČIĆ, Andela: Što je osobno ime? In: Folia onomastica Croatica, 2006, roč. 15, s. 71 – 80.

ICOS Lists of Key Onomastic Terms. International Council of Onomastic Sciences. Onomastic terminology. Dostupné na <https://icosweb.net/publications/onomastic-terminology/>. [cit. 2. 1. 2022].

KAZÍK, Miroslav: Mená z cirkevného prostredia. In: 19. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 28. – 30. apríla 2014). Ed. I. Valentová. Bratislava: Veda 2015, s. 161 – 168.

KNAPPOVÁ, Miloslava: K spoločenskému fungovaní oficiálných podob rodných jmen. In: Spoločenské fungovanie vlastných mien. Zborník materiálov zo VII. slovenskej onomastickej konferencie (Zemplínska šírava 20. – 24. septembra 1976). Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1980, s. 287 – 291.

KNAPPOVÁ, Miloslava: Jak se bude vaše dítě jmenovat? 6., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Academia 2017a. 918 s. ISBN 987-80-200-2656-9.

KNAPPOVÁ, Miloslava: Rodné jméno. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. 2017b. Brno: Masarykova univerzita 2012 – 2020. Dostupné na https://www.czechency.org/slovník/RODNÉ_JMÉNO. [cit. 2. 1. 2022].

KRÁLÍK, Lubor: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda 2015. 704 s. ISBN 979-80-224-1493-7.

MAJTÁN, Milan: Zo slovenskej onomastickej terminológie. (Rodné meno, rodné priezvisko). In: Kultúra slova, 1979, roč. 13, č. 4, s. 115 – 117.

MAJTÁN, Milan: Osobné mená v najstaršej slovenčine ako odraz etnicity osídlenia. In: 10. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 13. – 15. septembra 1989. Zborník referátov. Ed. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 1991, s. 120 – 124.

MAJTÁN, Milan: Vývin priezvisk na Slovensku. In: Slovenská reč, 1994, roč. 59, č. 1, s. 30 – 37.

MAJTÁN, Milan: Chronológia slovanských zložených osobných mien v slovenčine. In: 12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár „Onomastika a škola“. Prešov 25. – 26. 10. 1995. Zborník referátov. Zost. M. Majtán – F. Ruščák. Prešov: Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove 1996, s. 173 – 180.

MAJTÁN, Milan: Praslovanské dedičstvo v najstarších slovenských osobných menách. In: Slovianska onomastyka. Zbierka vedeckých prác na česť 70-riččia doktora filologických nauk, profesora P. P. Čučky. Red. S. M. Medviď et al. Užhorod: Hospozrachuvnyj redakcijnno-vydavnyčyj viddil Komitetu informaciji 1998a, s. 227 – 234.

MAJTÁN, Milan: Slovansko-slovenské osobné meno Mojtech. In: Prasłowiańszczyzna i jej rozpad. Red. J. Rusek – W. Boryś. Warszawa: Energeia 1998b, s. 313 – 317.

MAJTÁN, Milan: Cisár Jozef II. o používaní priezvisk. In: Acta onomastica, 2004, roč. 45, s. 28 – 31.

MAJTÁN, Milan – POVAŽAJ, Matej: Vyberte si meno pre svoje dieťa. Bratislava: Art Area 1998. 344 s. ISBN 80-88879-48-5.

PASTYŘÍK, Svatopluk: Rukověť pro onomastické semináře. Slovníček. Pro studenty onomastických disciplín. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové 2010. 27 s. Dostupné na <https://adoc.pub/rukov-pro-onomasticke-seminae-slovníek.html>.

PETR, Jan: Lužickosrbská onomastická terminologie. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1969, roč. 9, č. 4, s. 538 – 552.

PLESKALOVÁ, Jana: Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000 – 2010. Brno: Host – Masarykova univerzita 2011. 204 s. ISBN 978-80-7294-834-5.

PLESKALOVÁ, Jana: Křestní jméno. Jednojmenná antroponymická soustava. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. 2017. Brno: Masarykova univerzita 2012 – 2020. Dostupné na https://www.czechency.org/slovník/KŘESTNÍ_JMÉNO, https://www.czechency.org/slovník/JEDNOJMENNÁ_ANTROPONYMICKÁ_SOUSTAVA. [cit. 2. 1. 2022].

Slovník slovenské lingvistické terminologie. 1. – 2. zv. Ved. red. A. Jedlička. Praha: Academia 1977 – 1979.

POVAŽAJ, Matej: Vznik nových úradných podôb mien. In: Spoločenské fungovanie vlastných mien. 7. slovenská onomastická konferencia (Zemplínska šírava 20. – 24. 9. 1976). Zost. M. Majtán. Bratislava: Veda 1980, s. 293 – 297.

POVAŽAJ, Matej: Regulyovanie výberu rodných mien. In: Onomastika jako společenská věda. Sborník příspěvků z 1. československé onomastické konference (18. – 20. 5. 1982 v Trojanovicích). Sborník prací pedagogické fakulty v Ostravě. 86. Řada D-19. Red. M. Dohnal. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1983, s. 185 – 188.

POVAŽAJ, Matej: Usmerňovanie výberu rodných mien z hľadiska právnych predpisov a jazykovej kultúry. In: Jazyková politika a jazyková situácia. Materiály z vedeckej konferencie konanej v Smoleniciach 17. – 19. 4. 1985. Ved. red. J. Kačala. Red. I. Masár. Bratislava: Veda 1986, s. 310 – 313.

SKLADANÁ, Jana: Zo staršej slovenskej antroponomastickej terminológie. In: 9. slovenská onomastická konferencia. Nitra 26. – 28. júna 1985. Zborník referátov. Red. M. Majtán. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1987, s. 303 – 308.

Slovník slovenského jazyka. Red. Š. Peciar. 1. – 6. zv. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1959 – 1968.

Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1134 s. ISBN 978-80-224-0932-4.

Slovník súčasného slovenského jazyka. M – N. Hl. red. A. Jarošová. Bratislava: Veda 2015. 1103 s. ISBN 978-80-224-1485-2.

SVOBODA, Jan a kol.: Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1973, roč. 14, č. 1, 280 s.

SVOBODA, Jan a kol.: Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite 1983. 412 s.

STANISLAV, Ján: Zo štúdia slovanských osobných mien v Evanjeliiu cividalskom. In: Slavia, 1947 – 1948, roč. 18, s. 87 – 100.

VALENTOVÁ, Iveta: Živé osobné mená v hornonitrianskej oblasti. Jazykovedné štúdie. 27. Bratislava: Veda 2009. 254 s. ISBN 978-80-224-1112-7.

VALENTOVÁ, Iveta: Rodné (krstné) mená a kodifikácia. In: Aktuálne otázky slovenského jazyka. Zborník z konferencie Aktuálne otázky slovenského jazyka (4. – 5. 10. 2016 Bratislava). Ed. J. Wachtarczyková. Bratislava: SAP 2017, s. 149 – 167.

VALENTOVÁ, Iveta: Zo slovenskej onomastickej terminológie: meno, názov. In: Kultúra slova, 2021, roč. 55, č. 4, s. 200 – 209.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku. Dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1993-300>. [cit. 2. 1. 2022].

TERMINOLOGICKÉ SÚPISY

Nové a revidované slovenské mená dovážaných, zavlečených, pestovaných a ďalších na Slovensku známych cudzokrajných cievnatých rastlín.

2. Druhy rodov začínajúcich sa písmenami B – C

JÁN KLIMENT (Botanická záhrada Univerzity Komenského v Bratislave, pracovisko Blatnica)
– MICHAL HRABOVSKÝ (Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave) –
IVETA VANČOVÁ (Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i.)

Baccaurea racemosa (Reinw.)
Müll. Arg. – bobuľnatka strapcovitá (meteng)

B. ramiflora Lour. – b. konárokvetá

Baccharis salicina Torr. et A. Gray
– bakchara vrboľistá

Bacopa caroliniana (Walter) B. L.

Rob. – bakopa karolínska

B. lanigera (Cham. et Schldl.)

Wettst. – b. vlnatá

B. myriophylloides (Benth.) Wettst.
– b. stolítkovitá

B. rotundifolia (Michx.) Wettst. – b. okrúhľolistá

Balmea stormae Martinez – balmea Stormovej

Bambusa multiplex (Lur.) Raeusch.
ex Schult. et Schult. fil. – bambus zmnožený

B. textilis McClure – b. textilný

B. tulda Roxb. – b. košíkársky (tulda)

B. tuldoides Munro – b. tuldovitý

B. ventricosa McClure – b. bruškatý

Banksia baxteri R. Br. – banksia Baxterova

B. coccinea R. Br. – b. šarlátová

B. ericifolia L. fil. – b. vresovcolistá

B. hookeriana Meisn. – b. Hookerova

B. media R. Br. – b. zlatohlavá

B. menziesii R. Br. – b. Menziesova

B. spinulosa Sm. – b. ostnatá

Barkeria lindleyana Bateman ex
Lindl. – barkéria Lindleyho

B. skinneri (Bateman ex Lindl.) A.
Rich. et Galeotti – b. Skinnerova

Bauhinia acuminata L. – bauhínia končistá

B. purpurea L. – b. purpurová

B. racemosa Lam. – b. strapcovitá

B. tomentosa L. – b. plstnatá

B. yunnanensis Franch. – b. jünnan-
ská

- Beaucarnea gracilis* Lem. – nolina
flaškovitá
- B. recurvata* Lem. – n. zahnutá
- Beaumontia grandiflora* Wall. – bó-
moncia veľkokvetá
- Begonia* ×*feastii* L. H. Bailey – be-
gónia Feastova
- B.* ×*hortensis* Grafl et Zwicky – b.
záhradná
- B. angularis* Raddi – b. hranatá
- B. boliviensis* A. DC. – b. bolívijská
- B. cathayana* Hemsl. – b. kathajská
- B. decora* Stapf – b. ozdobná
- B. diadema* Linden ex Rodigas – b.
diadémová
- B. dregei* Otto et A. Dietr. – b. Drè-
geho
- B. fimbriata* Liebm. – b. strapkatá
- B. fuchsoides* Hook. – b. fuchsiovitá
- B. glabra* Aubl. – b. popínava
- B. imperialis* Lem. – b. cisárska
- B. pendula* Ridl. – b. previsnutá
- B. reniformis* Dryand. – b. obličko-
vitá
- B. scharffiana* Regel – b. Scharffova
- B. scharffii* Hook. fil. – b. obdivu-
hodná
- B. venosa* Skan ex Hook. fil. – b.
žilnatá
- B. xanthina* Hook. – b. mramoro-
vaná
- Bellevalia ciliata* (Cirillo) T. Nees –
belevália brvitá
- B. paradoxa* (Fisch. et C. A. Mey.)
Boiss. – b. podivná
- B. romana* (L.) Sweet – b. rímska
- Benincasa fistulosa* (Stocks) H.
Schaeef. et S. S. Renner – beninká-
za rúrkovitá
- Berberis* ×*chenaultii* Chenault –
dráč Chenaultov
- B.* ×*emarginata* Willd. – d. vyštr-
bený
- B.* ×*frikartii* C. K. Schneid. ex H. J.
van de Laar – d. Frikartov
- B.* ×*notabilis* C. K. Schneid. – d.
pozoruhodný
- B.* ×*ottawensis* C. K. Schneid. – d.
ottawský
- B.* ×*vanfleetii* C. K. Schneid. – d.
van Fleetov
- B. aetnensis* C. Presl – d. etniasky
- B. angulosa* Wall. ex Hook. fil. et
Thomson – d. hranatý
- B. aristata* DC. – d. ostitý
- B. atrocarpa* C. K. Schneid. – d.
tmavoplodý
- B. bergmanniae* C. K. Schneid. – d.
Bergmannovej
- B. brachypoda* Maxim. – d. krát-
kostopkatý
- B. chinensis* Poir. – d. čínsky
- B. chitria* Lindl. – d. lekársky (chitria)
- B. ciliaris* Lindl. – d. brvitý
- B. circumserrata* (C. K. Schneid.)
C. K. Schneid. – d. pílkovitý
- B. concinna* Hook. fil. – d. ladný
- B. dasystachya* Maxim. – d. husto-
klasý
- B. diaphana* Maxim. – d. priesvitný

- B. dictyophylla* Franch. – d. sieťo-
listý
B. fendleri A. Gray – d. Fendlerov
B. francisci-ferdinandi C. K. Schneid.
– d. Františkov Ferdinandov
B. gagnepainii C. K. Schneid. – d.
Gagnepainov
B. gilgiana Fedde – d. Gilgov
B. giraldii Hesse – d. Giraldov
B. henryana C. K. Schneid. – d.
Henryho
B. heteropoda Schrenk – d. rôz-
nostopkatý
B. hispanica Boiss. et Reut. – d.
španielsky
B. ilicifolia L. fil. – d. cezminolistý
B. jamesiana Forrest et W. W. Sm. –
d. Jamesov
B. lycium Royle – d. úzkolistý
B. nummularia Bunge – d. peniaž-
tekový
B. oblonga (Regel) C. K. Schneid. –
d. podlhovastý
B. pallens Franch. – d. bledastý
B. poiiretii C. K. Schneid. – d. Poi-
retov
B. polyantha Hemsl. – d. mno-
hokvetý
B. pruinosa Franch. – d. oinovatený
B. salicaria Fedde – d. vrbovitý
B. sanguinea Franch. – d. krvavý
B. sibirica Pall. – d. sibírsky
B. sieboldii Miq. – d. Sieboldov
B. silva-taroucana C. K. Schneid. –
d. Silva-Taroucov
B. triacanthophora Fedde – d. troj-
trňový
B. trigona Kunze ex Poepp. et Endl.
– d. trojrohý
B. turcomanica Kar. ex Ledeb. – d.
turkménsky
B. vernae C. K. Schneid. – d. Vernin
B. virescens Hook. fil. et Thomson
– d. zelenejúci
B. wilsoniae Hemsl. et E. H. Wilson
– d. Wilsonovej
B. yunnanensis Franch. – d. jünnan-
ský
Berchemia racemosa Siebold et
Zucc. – berchémia strapcovitá
B. scandens (Hill) K. Koch – b.
popínava
Bergenia × *schmidtii* (Regel) Silva-
-Tar. – bergénia Schmidtova
B. stracheyi (Hook. fil. et Thomson)
Engl. – b. Stracheyova
Bergeranthus vespertinus (Berger)
Schwantes – bergerant večerný
Betula alnoides Buch.-Ham. ex D.
Don – breza jelšovitá
B. cordifolia Regel – b. srdcovito-
listá
B. corylifolia Regel et Maxim. – b.
lieskolistá
B. costata Trautv. – b. rebernatá
B. glandulosa Michx. – b. žliazkatá
B. grossa Siebold et Zucc. – b. hru-
bolistá
B. medwediewii Regel – b. Medve-
devova

- B. michauxii* Spach – b. new-foundlandská
- B. microphylla* Bunge – b. malolistá
- B. occidentalis* Hook. – b. prameňníková
- B. schmidtii* Regel – b. Schmidtova
- Biancaea decapetala* (Roth) O. Deg. – cezalpínia desaťľupienková (sapan desaťľupienkový)
- B. sappan* (L.) Tod. – c. indočínska (sapan indočínsky)
- Biarum davisii* Turrill – áronček Davisov
- B. ditschianum* Bogner et P. C. Boyce – á. Ditschov
- B. marmarisense* (P. C. Boyce) P. C. Boyce – á. marmariský
- B. tenuifolium* (L.) Schott – á. tenkolistý
- Bidens aurea* (Aiton) Sherff – dvojzub zlatý
- Bifrenaria atropurpurea* Lindl. – bifrenária tmavopurpurová
- B. tetragona* (Lindl.) Schltr. – b. štvorhranná
- Billardiera longiflora* Labill. – billardiéra dlhokvetá
- B. scandens* Sm. – b. popínava
- B. variifolia* DC. – b. rôznolistá
- Billbergia amoena* (Lodd.) Lindl. – bilbergia malebná
- B. leptopoda* L. B. Sm. – b. tenkostopkatá
- B. pyramidalis* (Sims) Lindl. – b. ihlanovitá
- B. sanderiana* E. Morren – b. Sanderova
- B. zebrina* (Herb.) Lindl. – b. zebrovitá
- Biophytum sensitivum* (L.) DC. – citlivec obyčajný
- Bismarckia nobilis* Hildebrandt et H. Wendl. – bizmarkia vznešená
- Bituminaria bituminosa* (L.) C. H. Stirt. – d'atelinovník asfaltový
- Blandfordia grandiflora* R. Br. – blandfordia veľkokvetá
- B. nobilis* Sm. – b. vznešená
- Bletilla foliosa* (King et Pantl.) Tang et F. T. Wang – bletila listnatá
- Blyxa aubertii* Rich. – blyxa Aubertova
- B. japonica* (Miq.) Maxim. ex Asch. et Gürke – b. japonská
- Bocconia integrifolia* Bonpl. – bokónia celistvolistá
- Boltonia asteroides* (L.) L'Hér. – boltónia astrovitá
- Bomarea edulis* (Tussac) Herb. – bomarea jedlá
- B. multiflora* (L. fil.) Mirb. – b. mnohokvetá
- Boquila trifoliolata* (DC.) Decne. – révevec trojlístkový
- Borago pygmaea* (DC.) Chater et Greuter – borák trpasličí
- Boronia molloyae* J. Drumm. – borónia Molloyovej
- Boswellia frereana* Birdw. – kadidlovník Frereov

- B. scopulorum* Thilin – k. útesový
B. serrata Roxb. – k. pílkovitý
Bouteloua dactyloides (Nutt.) Columbus – grama prstnatá („byvolia tráva“)
Bouvardia × domestica Thorsrud et Reisaeter – buvardia domáca
B. ternifolia (Cav.) Schldl. – b. trojpraslenová
Bowenia spectabilis Hook. – bovénia obdivuhodná
Boykinia aconitifolia Nutt. – bojkinia prilbicolistá
Brachychiton discolor F. Muell. – baobabovec rôznofarebný
B. populneus (Schott et Endl.) R. Br. – b. topoľový
Brahea armata S. Watson – brahea ozbrojená
B. calcarea Liebm. – b. vápnomilná
B. dulcis (Kunth) Mart. – b. sladká
B. edulis H. Wendl. – b. guadalupská
Brasiliopuntia brasiliensis (Willd.) A. Berger – opuncia brazílska
Brassavola cucullata R. Br. – brassavola kornútkovitá
Brassia arcuigera Rchb. fil. – brassia oblúkokvetá
B. caudata (L.) Lindl. – b. chvostíkatá
B. cochleata K. Mowles et Westc. – b. lyžicovitá
B. maculata R. Br. – b. škvrnitá
B. verrucosa Lindl. – b. bradavičnatá
Brassica repanda (Willd.) DC. – kapusta štrbavá
Brodiaea coronaria (Salisb.) Jeps. – brodiea vencovitá
Bromelia balansae Mez – bromélia Balansova
B. laciniosa Mart. ex Schult. fil. – b. rozstrapkaná
Bromus chrysopogon Viv. – stoklas stredomorský
B. mango É. Desv. – s. pestovaný
Browallia americana L. – brovália americká
B. viscosa Kunth – b. lepkavá
Browningia microsperma (Warderm. et Backeb.) W. T. Marshall – brovningia drobnosemenná
Bucea javanica (L.) Merr. – bucea lysá
Brugmansia versicolor Lagerh. – durmanec pestofarebný
Bruguiera cylindrica (L.) Blume – kolenovník valcovitý
Brunfelsia latifolia (Pohl) Benth. – brunfelzia širokolistá
B. uniflora (Pohl) D. Don – b. jednokvetá
Brunsvigia orientalis (L.) Aiton ex Eckl. – lustrovka obrovská
Bryanthus musciformis (Poir.) Nakai – machovníček machovitý
Buddleja albiflora Hemsl. – budleja bielokvetá
B. asiatica Lour. – b. ázijská
B. candida Dunn – b. belostná

- B. crispa* Benth. – b. kučeravá
B. delavayi Gagnep. – b. svetlomilná
B. fallowiana Balf. et W. W. Sm. – b. Fallowova
B. forrestii Diels – b. Forrestova
B. lindleyana Fortune – b. Lindleyho
B. myriantha Diels – b. tisíckvetá
B. nivea Duthie – b. snehobiela
B. salviifolia (L.) Lam. – b. šalviolistá
Bunchosia costaricensis Rose – ká-
vovec kostarický
Bupleurum fruticosum L. – prerast-
lík krovitý
B. gerardi All. – p. Gerardov
B. gibraltaricum Lam. – p. gibal-
tarský
B. pachnospermum Pančič – p. si-
voplodý
B. spinosum Gouan – p. trnitý
B. veronense Turra – p. veronský
Bursera fagaroides (Kunth) Engl. –
burzera voňavá
B. graveolens (Kunth) Triana et
Planch. – b. kadidlová
B. microphylla Gray – b. malolistá
B. tomentosa (Jacq.) Triana et
Planch. – b. plstnatá
Buxus sinica (Rehder et E. H. Wil-
son) M. Cheng – krušpán čínsky
Cabomba furcata Schult. et Schult.
fil. – kabomba vidlicovitá
Caesalpinia bahamensis Lam. –
cezalpinia bahamská
C. brasiliensis L. – c. brazílska
Caladium humboldtii (Raf.) Schott
– kaládium Humboldtovo
C. lindenii (André) Madison – k.
Lindenovo
Calandrinia caespitosa Gillies ex
Arn. – kalandrínia trsnatá
C. compacta Barnéoud – k. nakopená
C. conferta Gillies ex Arn. – k. zhlu-
kovitá
C. ranunculina J. M. Watson, A. R.
Flores et Elvebakk – k. iskerníkovitá
Calceolaria fothergillii Aiton – pa-
pučka sedmokrásolistá
C. uniflora Lam. – p. jednokvetá
Calendula suffruticosa Vahl – nech-
tík polokrovitý
Calliandra haematocephala Hassk.
– kaliandra krvavohlavá
C. houstoniana (Mill.) Standl. – k.
veľkokvetá
Callianthe megapotamica (A.
Spreng.) Dorr – podslnečník bra-
zília
C. picta (Gillies) Donnell – p. po-
maľovaný
Callicarpa ×shirasawana Makino –
krásnoplod širasawov
C. acuminata Kunth – k. končistý
Callisia gentlei Matuda – kalízia
Gentleova
Callitris rhomboidea R. Br. ex
Rich. et A. Rich. – kalitria cypru-
sovitá
C. robusta R. Br. ex Mirb. – k. mo-
hutná

- Calocedrus formosana* (Florin) Florin – cédrovec taiwanský
- C. macrolepis* Kurz – c. veľkošupinový
- Calochortus amabilis* Purdy – krásnokvet ľúbezňý
- C. splendens* Dougl. ex Benth. – k. žiarivý
- Calodendrum capense* Thunb. – kalodendrum kapské
- Caloncoba echinata* (Oliv.) Gilg – kalonkoba ježatá
- Calophaca grandiflora* Regel – krásnostruk veľkokvetý
- C. sericea* B. Fedtsch. ex Boriss. – k. hodvábný
- C. tianschanica* (B. Fedtsch.) Boriss. – k. ťaňanský
- C. wolgarica* (L. Fil.) Fisch. ex DC. – k. povolžský
- Calophyllum calaba* L. – krásnolist obyčajný (kalaba)
- C. canum* Hook. fil. – k. sivý
- C. lanigerum* Miq. – k. vlnatý
- C. parviflorum* Bojer ex Baker – k. malokvetý
- C. tacamahaca* Willd. – k. takamahakový
- C. tomentosum* Wight – k. plstnatý
- Calopogonium mucunoides* Desv. – kalopogón mukunovitý
- Calycanthus ×raulstonii* (F. T. Lass et Fantz) F. T. Lass et Fantz ex Bernd Schulz – kalykant Raulstonov
- C. occidentalis* Hook. et Arn. – k. západný
- Calycocarpum lyoni* (Pursh) A. Gray – čiaškoplod Lyonov
- Calystegia hederacea* Wall. – povojka brečtanovitá
- C. silvatica* (Kit.) Griseb. – p. lesná
- C. soldanella* (L.) R. Br. ex Roem. et Schult. – p. soldanelková
- Camassia cusickii* S. Watson – kamasia oregonská
- C. leichtlinii* (Baker) S. Watson – k. Leichtlinova
- Camellia sinensis* (L.) Kuntze – čajovník čínsky
- Campanula alpestris* All. – zvonček alpský
- C. betulifolia* K. Koch – z. brezolistý
- C. dolomitica* E. A. Busch – z. dolomitový
- C. drabifolia* Sm. – z. chudôbkolistý
- C. elatines* L. – z. piemontský
- C. lactiflora* M. Bieb. – z. mliečnokvetý
- C. lingulata* Waldst. et Kit. – z. hlávkatý
- C. mollis* L. – z. mäkký
- C. raddeana* Trautv. – z. Raddeho
- C. rumeliana* (Hampe) Vatke – z. rumelský
- C. sarmatica* Ker Gawl. – z. sarmatský
- C. seraglio* Kit Tan et Sorger – z. sultánsky

- C. wanneri* Roechel – z. Wannerov
Canarium bengalense Roxb. – ka-
 náríum bengálske
C. copaliferum A. Chev. – k. kopá-
 lové
C. tonkinense Engl. – k. tonkinské
Canavalia brasiliensis Mart. ex
 Benth. – kanavália brazílska
C. cathartica Thouars – k. prečis-
 ťujúca
C. ensiformis (L.) DC. – k. mečovi-
 toplodá
Canna flaccida Salisb. – kana chabá
C. iridiflora Ruiz. et Pav. – k. kosat-
 cokvetá
Capsicum chinense Jacq. – paprika
 leskloplodá
Caragana ×*sophorifolia* Tausch –
 karagana soforolistá
C. ambigua Stocks – k. dvojtvárna
C. boissii C. K. Schneid. – k. Boi-
 sova
C. erinacea Kom. – k. ježovitá
C. grandiflora DC. – k. veľkokvetá
C. microphylla Lam. – k. malolistá
C. pekinensis Kom. – k. pekinská
C. tragacanthoides (Pall.) Poir. – k.
 kozincovitá
C. turkestanica Kom. – k. tur-
 kestanská
Cardamine heptaphylla (Vill.) O. E.
 Schulz – žerušnica sedemlistá
C. lyrata Bunge – ž. lýrovitá
Cardiocrinum cordatum (Thunb.)
 Makino – ľaliovec srdcovitý
C. giganteum (Wall.) Makino – ľ.
 obrovský
Carduus candicans Waldst. et Kit. –
 bodliak belostný
C. carlinoides Gouan – b. pyrenej-
 ský
C. kernerii Simonk. – b. Kernerov
C. pycnocephalus L. – b. zhlucoú-
 borový
C. seminudus M. Bieb. – b. kaukaz-
 ský
Carex frigida All. – ostrica ľadová
Carissa spinarum L. – karisa jedlá
Carlina hispanica Lam. – krasovlas
 španielsky
Carludovica rotundifolia H. Wen-
 dl. ex Hook. fil. – karludovika
 okrúhlohlístá
Carmichaelia australis R. Br. –
 metlár južný
C. nana (Benth.) Colenso et Hook.
 fil. – m. nízky
Carpinus tschonoskii Maxim. –
 hrab Čónosukeho
C. turczaninowii Hance – h. Turča-
 ninovov
Carpobrotus acinaciformis (L.) L.
 Bolus – karpobrot šabl'ovitý
C. chilensis (Molina) N. E. Br. – k.
 čilský
Carthamus balearicus (J. J. Rodr.)
 Greuter – požlt baleársky
Carya aquatica (F. Michx.) Elliot –
 hikória vodná
C. cathayensis Sargent – h. kathajský

- C. pallida* (Ashe) Engl. et Graebn. – h. bledá
- Caryocar costaricense* Donn. Sm. – pekea kostarická
- C. nuciferum* L. – p. orechová
- C. villosum* (Aubl.) Pers. – p. maslová
- Caryota maxima* Blume ex Mart. – pálivka najväčšia
- C. mitis* Lour. – p. jemná
- C. monostachya* Becc. – p. jedno-klasá
- C. urens* L. – p. prhlivá
- Casimiroa sapota* Oerst. – kazimiroa sapotová
- Cassia grandis* L. fil. – kasia veľká
- C. javanica* L. – k. jávska
- Cassiope lycopodioides* (Pall.) D. Don – kasiopa plavúňovitá
- C. mertensiana* (Bong.) G. Don – k. Mertensova
- Castanea henryi* (Skan) Rehder et E. H. Wilson – gaštan Henryho
- C. ozarkensis* Ashe – g. ozarský
- Castanopsis argentea* (Blume) A. DC. – gaštanovec striebřistý
- C. inermis* (Lindl.) Benth. et Hook. fil. – g. bezbranný
- C. javanica* (Blume) A. DC. – g. jávsky
- C. rhamnifolia* (Miq.) A. DC. – g. rešetliakolistý
- Casuarina cunninghamiana* Miq. – prasličník Cunninghamov
- C. junghuhniana* Miq. – p. horský
- Catalpa bungei* C. A. Mey. – katalpa Bungeho
- Catapodium rigidum* (L.) C. E. Hubb. – tvrdovka tuhá
- Catasetum macrocarpum* Rich. ex Kunth – kataset veľkoplodý
- C. pileatum* Rchb. fil. – k. klobúkovitý
- Cattleya dowiana* Bateman – katleja Dowova
- C. guttata* Lindl. – k. fľakatá
- C. jongheana* (Rchb. fil.) Van den Berg – k. Jongheova
- C. lobata* Lindl. – k. laločnatá
- C. maxima* Lindl. – k. najväčšia
- C. pumila* Hook. – k. nizučká
- C. walkeriana* Gardner – k. Walkerova
- Cayaponia laciniosa* (L.) C. Jeffrey – melónček rozstrapkaný
- Ceanothus ×pallidus* Lindl. – ceanot bledý
- C. fendleri* A. Gray – c. Fendlerov
- C. impressus* Trel. – c. vtisnutý
- C. thyrsiflorus* Eschw. – c. kytkokvetý
- Cedrela angustifolia* Moc. et Sessé ex DC. – cedrela úzkolistá
- C. fissilis* Vell. – c. štiepatel'ná
- C. oaxacensis* C. DC. et Rose – c. oaxacká
- C. salvadorensis* Standl. – c. salvadorská
- C. tonduzii* C. DC. – c. Tonzuzova
- Celastrus flagellaris* Rupr. – bršle-nec šlahúňovitý

- C. rugosus* Rehder et E. H. Wilson
– b. vráskavý
- Celtis biondii* Pamp. – brestovec
chlpatoplodý
- C. bungeana* Blume – b. Bungeho
- C. chekiangensis* Cheng – b. čet'ian-
ský
- C. jessoensis* Koidz. – b. ezoský
- C. julianae* C. K. Schneid. – b. Jú-
liin
- C. koraiensis* Nakai – b. kórejský
- C. philippensis* Blanco – b. filipínsky
- C. reticulata* Torr. – b. sieťkovaný
- Cenchrus purpureus* (Schumach.)
Morrone – ostroklas savanový
(„slonia tráva“)
- Centaurea alba* L. – nevädza biela
- C. rodnensis* Simonk. – n. rodnianska
- C. uniflora* Turra – n. jednoúborová
- Centradenia floribunda* Planch. –
centradénia kvetnatá
- C. inaequilateralis* (Schltdl. et
Cham.) G. Don – c. nerovna-
stranná
- Centropogon coccineus* (Hook.)
Regel ex B. D. Jacks. – štetček
šarlátový
- Cephalanthera austiniiae* (A. Gray)
Heller – vtáčia prilba Austinovej
- C. cucullata* Boiss. et Heldr. – v. p.
kornútkovitá
- C. epipactoides* Fisch. et C. A. Mey.
– v. p. krušítkovitá
- Cephalanthus occidentalis* L. –
hlávkokvet západný
- Ceratostigma willmottianum* Stapf
– rohoblizník Willmottov
- Ceratozamia robusta* Miq. – cerato-
zamia mohutná
- Cercidiphyllum magnificum* (Na-
kai) Nakai – cercidovník veľko-
lepý
- Cercocarpus betuloides* Nutt. –
chvostíkovec brezovitý
- C. intricatus* S. Watson – ch. preple-
tený
- C. ledifolius* Nutt. – ch. rojovníkolistý
- C. montanus* Raf. – ch. horský
- Cereus aethiops* Haw. – fack'ovec
čiernotŕňový
- C. hexagonus* (L.) Mill. – f. šesť-
rebrový
- C. hildmannianus* K. Schum. – f.
Hildmannov
- C. stenogonus* K. Schum. – f. úzko-
rebrový
- Ceropegia africana* R. Br. – lampá-
šik africký
- C. linearis* E. Mey. – l. čiarkovitý
- Cestrum parqui* L'Hér – kladivník
opojný
- Chaenorhinum glareosum* (Boliss.)
Willk. – škl'abivček sutinový
- C. grandiflorum* (Coss.) Willk. – š.
veľkokvetý
- C. organifolium* (L.) Kostel. – š.
pamajoránolistý
- C. villosum* (L.) Lange – š. huňatý
- Chaerophyllum prescotii* DC. – kr-
koška Prescottova

- Chamaebatia foliolosa* Benth. – ostružníček lístočkatý
Chamaebatiaria millefolium (Torr.) Maxim. – rebríčkovka obyčajná
Chamaecrista desvauxii (Collad.) Killip – citlivček Desvauxov
Chamaecyparis formosensis Matsum. – cyprušteľ taiwanský
Chamaedorea cataractarum Mart. – chamédorea vodopádová
C. glaucifolia H. Wendl. – ch. sivolistá
C. radicalis Mart. – ch. výbežkatá
Cheiridopsis rostrata (L.) N. E. Br. – dlaňovec zobákovitý
Chelone glabra L. – korytnačkovec holý
C. lyonii Pursh – k. Lyonov
Chenopodium pratericola Rydb. – mrlík lúčny
Chiastophyllum oppositifolium (Ledeb.) A. Berger – krížolistok protistojnolistý
Chiranthodendron pentadactylon Larreat. – paprčkovce päťprstý
Chirita sinensis Lindl. – chirita čínska
Chlorophytum alismifolium Baker – zelenec žabníkolistý
C. orchidastrum Lindl. – z. hviezdosemenníkovy
Chloroxylon swietenia DC. – satenovník obyčajný
Chorizema cordatum Lindl. – chorizéma srdcovitá
C. varium Paxton – ch. pestrá
Chosenia arbutifolia (Pall.) A. K. Skvortsov – vřbovec jahodovcolistý
Chrysanthemum arcticum L. – chryzantéma arktická
C. coreanum (H. Lév. et Vaniot.) T. Mori – ch. kórejská
C. japonicum Thunb. – ch. japonská
Chrysophyllum argenteum Jacq. – zlatolist striebristý
C. roxburghii G. Don – z. Roxburghov
Chrysopogon zizanioides (L.) Roberty – zlatá brada voňavá
Cicer cuneatum Hochst. ex A. Rich. – cícer abesínsky
C. judaicum Boiss. – c. judejský
C. pinnatifidum Jaub. et Spach – c. maloázijský
Cichorium pumilum Jacq. – čakanka nizučká
Cinchona pitayensis (Wedd.) Wedd. – chinínovník pitayský
Cirsium monspessulatum (L.) Hill – pichliač montpelliersky
C. pyrenaicum (Jacq.) All. – p. pyrenejský
Cissus amazonica Linden – cissus amazonský
C. cactiformis Gilg – c. kaktusovitý
C. quadrangularis L. – c. štvorhranný
C. verticillata (L.) Nicolson et C. E. Jarvis – c. praslenatý
Cistus ×*cyprius* Lam. – cist cyperský
C. ×incanus L. – c. sivý
C. albidus L. – c. belavý

- C. ladanifer* L. – c. ladanový
C. populifolius L. – c. topoľolistý
Citrus ×taitensis Risso – citrónovník hrubošupý (jambira)
C. cavaleriei H. Lév. ex Caval. – c. veľkosemenný
Cladanthus arabicus (L.) Cass. – rumanec arabský
Cladrastis delavayi (Franch.) Prain – žltodrevec čínsky
C. wilsonii Takeda – ž. Wilsonov
Clarkia amoena (Lehm.) A. Nelson et J. F. Macbr. – klarkia malebná
C. concinna (Fisch. et C. A. Mey.) Greene – k. ladná
Clausena lansium (Lour.) Skeels – klauzena čínska
Clavija longifolia Ruiz et Pav. – klavija dlholistá
C. macrophylla (Link ex Roem. et Schult.) Miq. – k. veľkolistá
Claytonia virginica L. – klajtónia virgínska
Cleisostoma appendiculatum (Lindl.) Benth. et Hook. fil. ex B. D. Jacks. – pavúkovka priveskatá
Clematicissus tweedieana (Baker) Lombardo – c. isus Tweedieho
Clematis ×aromatica Lenné et K. Koch – plamienok korenistý
C. ×divaricata J. Jacq. – p. rozťahnutý
C. ×jouiniana C. K. Schneid. – p. Jouinov
C. aethusifolia Turcz. – p. tetucholistý
C. apiifolia DC. – p. zelerolistý
C. delavayi Franch. – p. Delavayov
C. florida Thunb. – p. kvetnatý
C. forsteri J. F. Gmel. – p. Forsterov
C. glauca Willd. – p. sivý
C. gracilifolia Rehder et E. H. Wilson – p. blanolistý
C. grata Wall. – p. milý
C. koreana Kom. – p. kórejský
C. lasiandra Maxim. – p. hodvábnotyčinkový
C. ligusticifolia Nutt. – p. kôprovničolistý
C. macropetala Ledeb. – p. veľkolupienkový
C. occidentalis (Hornem.) DC. – p. západný
C. paniculata J. F. Gmel. – p. metlinatý
C. patens C. Morren et Decne. – p. odstávajúci
C. pitcheri Torr. et A. Gray – p. Pitcherov
C. potaninii Maxim. – p. hviezdokvetý
C. serratifolia Rehder – p. pílkovitolistý
C. songorica Bunge – p. džungársky
C. terniflora DC. – p. jesenný
C. texensis Buckley – p. texaský
C. tibetana Kuntze – p. tibetský
C. virginiana L. – p. virgínsky

- Cleome gigantea* L. – kleoma obrovská
- Clerodendrum* ×*speciosum* W. Bull – klerodendron nádherný
- C. chinense* (Osbeck) Mabb – k. čínsky
- C. paniculatum* L. – k. metlinatý
- Clethra acuminata* Michx. – kletra končistá
- C. alnifolia* L. – k. jelšolistá
- C. arborea* Aiton – k. stromovitá
- C. barbinervis* Siebold et Zucc. – k. briadkatá
- C. lanata* M. Martens et Galeotti – k. vlnatá
- C. tomentosa* Lam. – k. plstnatá
- Cliftonia monophylla* (Lam.) Britton ex Sarg. – kliftonia jednodielná
- Clinopodium nepeta* (L.) Kuntze – marulka kocúrniková
- Cnidium monnieri* (L.) Cusson – páľčivka Monnierova
- Coccoloba barbadensis* Jacq. – kokoloba barbadoská
- C. diversifolia* Jacq. – k. rôznohlístá
- C. paraensis* Meisn. – k. paráska
- C. pubescens* L. – k. páperistá
- Cocculus carolinus* (L.) DC. – jahodniček karolínsky
- C. orbiculatus* (L.) DC. – j. okrúhly
- Codonopsis clematidea* (Schrenk) C. B. Clarke – pazvonček plamienkovitý
- C. pilosula* (Franch.) Nannf. – p. chlpkatý
- Coelia bella* (Lem.) Rchb. fil. – célia pekňá
- C. macrostachya* Lindl. – c. veľkostatpcová
- Coelogyne fimbriata* Lindl. – dutočnelkovec strapkatý
- Colchicum bivonae* Guss. – jesienka bivonská
- C. cilicicum* (Boiss.) Dammer – j. cilicijská
- C. persicum* Baker – j. perzská
- C. soboliferum* (C. A. Mey.) Stef. – j. výbežkatá
- C. triphyllum* Kuntze – j. trojhlístá
- Coleonema album* (Thunb.) Bartl. et H. L. Wendl. – koleonéma biela
- C. pulchrum* Hook. – k. krásna
- Collomia biflora* (Ruiz et Pav.) Brand – lepkavka šarlátová
- Columnea allenii* C. V. Morton – kolumnea Allenova
- C. arguta* C. V. Morton – k. ostrá
- C. magnifica* Klotzsch ex Oerst. – k. veľkolepá
- Colutea cilicica* Boiss. et Balansa – mechúrnik cilicijský
- C. gracilis* Freyn et Sint. – m. štíhly
- C. persica* Boiss. – m. perzský
- Colymbada adpressa* (Ledeb.) Holub – nevädza pritlačená
- Comarum salesovianum* (Stephan) Asch. et Graebn. – nátržnica Salesovova
- Combretum fruticosum* Stuntz – kombret krovitý

- Conoclinium coelestinum* (L.) DC. – hmliak nebeský
- Conophytum calculus* (A. Berger) N. E. Br. – kužeľovec kamienkový
- C. friedrichiae* (Dinter) Schwantes – k. Friedrichov
- C. minutum* (Haw.) N. E. Br. – k. drobný
- C. truncatum* (Thunb.) N. E. Br. – k. uťatý
- Convolvulus althaeoides* L. – pupe- nec ibišovitý
- C. cneorum* L. – p. kríčkovitý
- C. lanuginosus* Desr. – p. vláskatý
- Copaifera bracteata* Benth. – kopai- novník listenatý
- Copiapoa calderana* F. Ritter – ko- piapoa calderská
- C. cinerea* (Phil.) Britton et Rose – k. popolavá
- C. coquimbana* (Karw. ex Rümpler) Britton et Rose – k. coquimbská
- C. hypogaea* F. Ritter – k. podzem- ná
- Coprosma baueri* Endl. – koprozma Bauerova
- C. repens* A. Rich. – k. plazivá
- C. robusta* Raoul – k. mohutná
- Coptis chinensis* Franch. – niťolist čínsky
- Corallodiscus lanuginosus* (Wall. ex R. Br.) B. L. Burt – koralček vláskatý
- Cordia myxa* L. – kordia slizovitá
- C. subcordata* Lam. – k. srdcovitá
- C. tetrandra* Aubl. – k. štvortyčin- ková
- Corema album* (L.) D. Don ex Steud. – ťuchovec biely
- C. conradii* (Torr.) Torr. ex Loudon – š. Conradov
- Coreopsis basalis* (A. Dietr.) S. F. Blake – kráska rôznoľistá
- C. nuecensis* A. Heller – k. nueceská
- C. tripteris* L. – k. trojpočetná
- Coriaria napalensis* Wall. – garbiar- nik nepálsky
- Coris monspeliensis* L. – borinka montpellierska
- Corispermum gmelinii* Bunge – plošticosemä Gmelinovo
- Cornus asperifolia* Michx. – svíb drsnolistý
- C. bretschnederi* L. Henry – s. Bretschneiderov
- C. capitata* Wall. – s. jahodový
- C. racemosa* Lam. – s. strapcovitý
- C. rugosa* Lam. – s. vráskatý
- C. walteri* Wangerin – s. kórejský
- Coronilla valentina* L. – ranostaj valencijský
- Correa alba* Andrews – korea biela
- C. reflexa* (Labill.) Vent. – k. zo- hnutá
- Corylopsis multiflora* Hance – pa- lieska mnohokvetá
- C. sinensis* Hemsl. – p. čínska
- C. veitchiana* Bean – p. Veitchova
- Corylus ×columoides* C. K. Schneid. – lieska orieškovitá

- C. ×vilmorinii* Rehder – l. Vilmorinova
C. chinensis Franch. – l. čínska
C. cornuta Marshall – l. rohatá
C. ferox Wall. – l. hrozivá
C. sieboldiana Blume – l. Sieboldova
Corymbia calophylla (Lindl.) K. D. Hill et L. A. S. Johnson – korymbia krásnolistá
C. citriodora (Hook.) K. D. Hill et L. A. S. Johnson – k. citrónová
C. gummifera (Gaertn.) K. D. Hill et L. A. S. Johnson – k. glejovitá
Corypha umbraculifera L. – koryfa dáždnikovitá (talipot)
C. utan Lam. – k. lesná
Coryphantha compacta (Engelm.) Britton et Rose – koryfanta nakošená
C. cornifera (DC.) Lem. – k. rožkatá
C. pallida Britton et Rose – k. bledá
C. werdermannii Boed. – k. Werdermannova
Cota triumfetti (L.) J. Gay – ruman Triumfettový
Cotoneaster apiculatus Rehder et E. H. Wilson – skalník špičkatý
C. coriaceus Franch. – s. kožovitý
C. glabratus Rehder et E. H. Wilson – s. lysý
C. insignis Pojark. – s. význačný
C. moupinensis Franch. – s. jamkatý
C. nitens Rehder et E. H. Wilson – s. trblietavý
C. obscurus Rehder et E. H. Wilson – s. tmavý
C. rhytidophyllus Rehder et E. H. Wilson – s. vráskavolistý
C. roseus Edgew. – s. ružový
C. submultiflorus Popov – s. hojnokvetý
C. sylvestrii Pamp. – s. chupejský
C. uniflorus Bunge – s. jednokvetý
C. wardii W. W. Sm. – s. Wardov
Cotula coronopifolia L. – kotula vraňonôžkolistá
C. hispida (DC.) Harv. – k. srstnatá
Cotyledon eliseae van Jaarsv. – kotyledon Elisin
C. papillaris L. fil. – k. papilkatý
Coulteria platyloba (Z. Watson) N. Zamora – cezalpinia (kultéria) širokolaločnatá
Couroupita nicaraguarensis DC. – delovec nikaragujský
Crambe cordifolia Steven – katran srdcovitolistý
Craniolaria annua L. – kraniolária ročná
Crassula atropurpurea (Haw.) D. Dietr. – tučnolist tmavopurpurový
C. cordata Thunb. – t. srdcovitý
C. decumbens Thunb. – t. poliehavý
C. perfoliata L. – t. prerastenolistý
Crataegus aprica Beadle – hloh slnkomilný
C. calpodendron (Ehrh.) Medik. – h. urnoplodý

- C. chlorosarca* Maxim. – h. zeleno-
dužinový
- C. dahurica* Koehne ex C. K.
Schneid. – h. daurijský
- C. intricata* Lange – h. prepletený
- C. jonesiae* Sarg. – h. Jonesovej
- C. macracantha* Lodd. ex Loudon –
h. veľkotrňový
- C. marshallii* Eggl. – h. Marshallov
- C. meyeri* Pojark. – h. Meyerov
- C. microphylla* K. Koch – h. malo-
listý
- C. nitida* (Engelm. ex Britton et A.
Br.) Sarg. – h. lesklý
- C. phaenopyrum* (L. fil.) Medik. –
h. hruštičkovitý
- C. sanguinea* Pall. – h. krvavý
- C. spathulata* Michx. – h. lopatkovitý
- C. succulenta* Schrad. ex Link – h.
šťavnatý
- C. tanacetifolia* (Poir.) Pers. – h.
vratičolistý
- C. triflora* Chapm. – h. trojkvetý
- C. viridis* L. – h. zelený
- C. wattiana* Hemsl. et Lace – h. Wat-
tov
- Cratylia mollis* Mart. ex Benth. –
kratýlia mäkká
- Crepis willdenowii* Czerep. – škarda
Willdenowova
- Crinum asiaticum* L. – krinum ázijské
- C. bulbispermum* (Burm. fil.) Mil-
ne-Redh. et Schweick. – k. kapské
- C. calamistratum* Bogner et Heine –
k. kaderavé
- C. jagus* (J. Thomps.) Dandy – k.
obdivuhodné
- C. natans* Baker – k. plávajúce
- C. thaianum* J. Schulze – k. thajské
- Crocus dalmaticus* Vis. – šafran
dalmátsky
- C. imperati* Ten. – š. kniežatský
- C. olivieri* J. Gay. – š. Olivierov
- C. pulchellus* Herb. – š. rozkošný
- C. serotinus* Salisb. – š. neskorý
- C. vallicola* Herb. – š. údolný
- Crotalaria micans* Link – krotalária
jagavá
- Crowea saligna* Andrews – krovea
vřbovitá
- Crucianella maritima* L. – križnatka
prímorská
- Cryptocoryne ×willisii* Reitz –
kryptokoryna Willisova
- C. affinis* N. E. Br. ex Hook. fil. – k.
príbuzná
- C. albida* R. Parker – k. belavá
- C. ciliata* (Roxb.) Fisch. ex Wydler
– k. brvitá
- C. cordata* Griff. – k. srdcovitá
- C. crispatula* Engl. – k. kučierkavá
- C. lingua* Becc. ex Engl. – k. jazy-
kovitá
- C. parva* de Wit – k. malá
- C. pontederiifolia* Schott – k. su-
matrianska
- C. spiralis* (Retz.) Fisch. ex Wydler
– k. špirálovitá
- C. walkeri* Schott – k. Walkerova
- C. wendtii* de Wit – k. Wendtova

- Cucumis anguria* L. – uhorka ježatá
C. maderaspatanus L. – u. madraská
C. melo L. – melón cukrový
C. prophetarum L. – uhorka prorokov
Cucurbita foetidissima Kunth – tek-
 vica smradľavá
Cunninghamia konishii Hayata –
 ostrolistec Konišiho
Cuphea ×*purpurea* Lem. – kufea
 purpurová
Cupressus duclouxiana Hickel –
 cyprus čínsky
C. torulosa D. Don – c. kostrbatý
Curcuma aeruginosa Roxb. – kur-
 kuma medenková
C. alismatifolia Gagnep. – k. žabní-
 kolistá
C. petiolata Roxb. – k. stopkatá
Cuscuta monogyna Vahl – kukučina
 jednobliznová
Cuviera longiflora Hiern – kuviera
 dlhokvetá
Cyananthus lobatus Wall. ex Benth.
 – modrokvet laločnatý
Cyanotis arachnoidea C. B. Clarke
 – uškovec pavučinatý
Cyanus cheiranthifolius (Willd.)
 Soják – nevädza cheirantolistá
Cycas beddomei Dyer – cykas Bed-
 domov
Cyclamen cilicium Boiss. et Heldr.
 – cyklámen cilícijský
C. coum Mill. – c. koský
C. repandum Sibth. et Sm. – c. štr-
 bavý
Cymbalaria microcalyx (Boiss.)
 Wettst. – cimbalok drobnokališ-
 ný
Cymbidium aloifolium (L.) Sw. –
 cymbidia aloolistá
Cynoglossum creticum Mill. – psí
 jazyk krétsky
Cypella coelestis (Lehm.) Diels –
 cypela nebeská
C. herbertii (Lindl.) Herb. – c. Her-
 bertova
Cyperus capitatus Vand. – šachor
 hlavičkatý
C. difformis L. – š. dvojtvarý
C. helferi Boeckeler – š. Helferov
Cyphostemma bainesii (Hook. fil.)
 Desc. – cisusovec Bainesov
C. njejerre (Gilg) Desc. – c. usam-
 barský
Cypripedium candidum Muhl. ex
 Willd. – črievičník belostný
C. fasciculatum Kellogg ex S. Wat-
 son – č. zväzkovitý
C. kentuckiense C. F. Reed – č. ken-
 tucký
C. parviflorum Salisb. – č. malo-
 kvetý
Cyrtomium fortunei J. Sm. – cyrtó-
 mia Fortuneova
Cyrtosperma merkusii (Hass.)
 Schott – maota jedlá
Cystopteris bulbifera (L.) Bernh. –
 pľuzgiernik cibuľkonosný
Cytisus villosus Pourr. – zanoväť
 huňatá

Latinsko-slovensko-česko-rusko-bieloruský slovník oficiálnych názvov liečivých rastlín. 5. časť (K – O)

MÁRIA BAČOVÁ

Katedra rusistiky Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

latinský (medzinárodný vedecký) názov	slovenský názov	český názov	ruský názov	bieloruský názov
<i>Kalanchoe daigremontiana</i> Hamet & H. Perrier (<i>Bryophyllum daigremontianum</i> /Raym.-Hamet & Perrier/ A. Berger)	kalanchoa daigremontská, ž.	kolopejka madagaskarská, ž. (náduf madagaskarská, ž.)	каланхоэ Дегремона, с.	каланхое Дэгрэмона, с.
<i>Knautia arvensis</i> (L.) Coult.	chrastavec roľný, m.	chrastavec roľní, m.	короставник полевой, м.	паўночнік палявы, м.
<i>Laburnum anagyroides</i> Medik.	štedrec ovisnutý, m.	štědrevec odvislý, m.	бобовник анагиросвидный, м. (бобовник анагиролистный, м.)	бабоўнік анагіралісты, м.
<i>Lactuca sativa</i> L.	šalát siaty, m.	locika šalátová, ž.	латук посевной, м.	латук пасяўны, м. (салата пасяўная, ж.)
<i>Lactuca virosa</i> L.	šalát jedovatý, m.	locika jízlivá, ž.	латук ядовитый, м.	салата ядавітая, ж.
<i>Lamium album</i> L.	hluchavka biela, ž.	hluchavka bílá, ž.	ясотка белая, ж.	ясотка белая, ж.
<i>Lathyrus pratensis</i> L.	hrachor lúčny, m.	hrachor luční, m.	чина луговая, ж.	чына лугавая, ж.
<i>Lathyrus vernus</i> (L.) Bernh.	hrachor jarný, m.	hrachor jarní, m.	чина весенняя, ж. (сочевичник весенний, м.)	чына вясновая, ж.
<i>Laurus nobilis</i> L.	vavřín pravý, m.	vavřín vznešený, m.	лавр благородный, м.	лаўр высакародны, м.
<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	levanduľa úzkolistá, ž.	levandule lékařská, ž.	лаванда узколистная, ж.	лаванда каласовая, ж.
<i>Lawsonia inermis</i> L.	lavzónia farbiarska, ž.	henovník bílý, m.	лавсония неколючая, ж.	лаўсонія інэрміс, ж.
<i>Lemna minor</i> L.	žaburinka menšia, ž.	okřehek menší, m.	ряска малая, ж.	раска малая, ж.

<i>Leonurus cardiaca</i> L.	srdcovník obyčajný, m.	srdečník obecný, m.	пустырник сердечный, м.	сардэчнік сардэчны, м.
<i>Lepidium sativum</i> L.	žerucha siata, ž.	řeřicha setá, ž.	клоповник полевой, м.	клапоўнік пасяўны, м.
<i>Leucanthemum vulgare</i> Lam.	margaréta biela, ž.	kopretina bílá, ž.	нивяник обыкновенный, м.	нівянік звычайны, м.
<i>Levisticum officinale</i> W. D. J. Koch	ligurček lékařský, m.	libeček lékařský, m.	любисток аптечный, м.	любіста лекавая, ж. (любіста аптэчная, ж.)
<i>Ligustrum vulgare</i> L.	vtáci zob obyčajný, m.	ptačí zob obecný, m.	бирючина обыкновенная, ж.	біручына звычайная, ж.
<i>Lilium candidum</i> L.	ľalia biela, ž.	lilie bělostná, ž.	лилия белоснежная, ж.	лілея беласнежная, ж.
<i>Lilium lancifolium</i> Thunb. (<i>Lilium tigrinum</i> Ker-Gawler)	ľalia tigrovaná, ž.	lilie tygrovaná, ž.	лилия ланцетовая, ж. (лилия тигровая, ж.)	лілея ланцэталістая, ж. (лілея тыгравава, ж.)
<i>Linaria vulgaris</i> Mill.	pyštek obyčajný, m.	lnice květel, ž.	льнянка обыкновенная, ж.	зарніца звычайная, ж.
<i>Linnaea borealis</i> L.	linnéovka severná, ž.	zimozel severní, m.	линейка северная, ж.	лінея паўночная, ж.
<i>Linum usitatissimum</i> L.	ľan siaty, m.	len setý, m.	лён обыкновенный, м.	лён звычайны, м. (лён культурны, м.)
<i>Lithospermum officinale</i> L.	kamienka lekárska, ž.	kamejka lékařská, ž.	воробейник лекарственный, м.	верабеїнік лекавы, м.
<i>Lobelia inflata</i> L.	lobelka nadutá, ž.	lobelka nadmutá, ž.	лобелия вздутая, ж.	лабелія ўздутая, ж.
<i>Lolium temulentum</i> L.	mätonoh mámivý, m.	jilek mámivý, m.	плевел опьяняющий, м.	жыцік ап'яняючы, м.
<i>Lonicera caerulea</i> L.	zemolez belasý, m.	zimolez modrý, m.	жимолость голубая, ж.	бружмель блакітная, м.
<i>Lonicera caprifolium</i> L.	zemolez kozí list, m.	zimolez kozí list, m.	жимолость душистая, ж.	бружмель духмяны, м.
<i>Lonicera periclymenum</i> L.	zemolez ovijavý, m.	zimolez ovíjivý, m.	жимолость вьющаяся, ж.	бружмель нямецкі, м.
<i>Lonicera tatarica</i> L.	zemolez tatársky, m.	zimolez tatarský, m.	жимолость татарская, ж.	бружмель татарскі, м.
<i>Lonicera xylosteum</i> L.	zemolez obyčajný, m.	zimolez obecný, m.	жимолость обыкновенная, ж.	бружмель звычайны, м.
<i>Lycopodium annotinum</i> L.	plavuň pučivý, m.	plavuň pučivá, ž.	плаун годичный, м.	дзераза гадавая, ж.
<i>Lycopodium clavatum</i> L.	plavuň obyčajný, m.	plavuň vidlačka, ž.	плаун булавовидный, м.	дзераза булавападобная, ж. (дзераза звычайная, ж.)

<i>Lycopus europaeus</i> L.	karbinec európsky, m.	karbinec evropský, m.	зюзник европейский, м.	зюзнік с'єрапейскі, м.
<i>Lysimachia maritima</i> (L.) Galasso, Banfi & Soldano (<i>Glaux maritima</i> L.)	sivul'ka prímořská, ž.	sivěnka přímořská, ž.	млечник приморский, м. (глаукс приморский, м.)	глаўкс прыморскі, м.
<i>Lysimachia nummularia</i> L.	čerkáč peniažtekový, m.	vrbina penízková, ž.	вербейник монетчатый, м. (вербейник монетный, м.)	лазаніца манетчатая, ж.
<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	čerkáč obyčajný, m.	vrbina obecná, ž.	вербейник обыкновенный, м.	лазаніца звичайная, ж.
<i>Lythrum salicaria</i> L.	vrбica vrбolistá, ž.	kyprej vrбice, m.	дербенник иволистный, м.	чалычак вербалісты, м.
<i>Macleaya cordata</i> (Willd.) R. Br.	makovec srdcovitý, m.	makleja srdčitá, ž.	маклея сердцевидная, ж.	маклея сэрцападобная, ж.
<i>Magnolia grandiflora</i> L.	magnólia veľkokvetá, ž.	šácholán veľkokvetý, m.	магнолия крупноцветковая, ж.	магнолія буйнакветкавая, ж. (магнолія вялікакветкавая, ж.)
<i>Magnolia officinalis</i> Rehd. et Wils.	magnólia lekárska, ž.	šácholán lékařský, m.	магнолия лекарственная, ж.	магнолія лекавая, ж.
<i>Mahonia aquifolium</i> L.	mahónia cezminolistá, ž.	mahónie cesmínolistá, ž.	магония падуболистная, ж.	магонія падубалістая, ж.
<i>Maianthemum bifolium</i> (L.) F. W. Schmidt	tôňovka dvojlístá, ž.	pstroček dvojlístý, m.	майник двулистный, м.	майнік двухлісты, м.
<i>Malus domestica</i> L.	jabloň domáca, ž.	jabloň domáci, ž.	яблоня домашняя, ж.	яблыня дамашняя, ж.
<i>Malva neglecta</i> Wallr.	slez nebadaný, m.	sléz přehlížený, m.	просвирник незамеченный, м. (мальва незамеченная, ж.)	мальва пагрэбаваная, ж.
<i>Malva sylvestris</i> L.	slez lesný, m.	sléz lesní, m.	просвирник лесной, м. (мальва лесная, ж.)	мальва лясная, ж.
<i>Mandragora officinarum</i> L.	mandragora lekárska, ž.	mandragora lékařská, ž.	мандрагора лекарственная, ж.	мандрагора лекавая, ж.
<i>Mangifera indica</i> L.	mangovník indický, m.	mangovník indický, m.	манго индийское, с.	манга індыйскае, с.
<i>Marrubium vulgare</i> L.	jablěník obyčajný, m.	jablěčník obecný, m.	шандра обыкновенная, ж.	шандра звичайная, ж.

<i>Matricaria chamomilla</i> L. (<i>Matricaria recutita</i> L.)	rumaňček kamilkový, m.	heřmáněk pravý, m.	ромашка аптечная, ж. (ромашка ободранная, ж.)	рамонак аптэчны, м.
<i>Medicago sativa</i> L.	люцерна сиата, ж.	толце војтешка, ж.	люцерна посевная, ж.	люцэрна пасяўная, ж.
<i>Melilotus albus</i> Medik.	komonica biela, ж.	komonice bílá, ж.	донник белый, м.	баркун белы, м.
<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Pall.	komonica lekárska, ж.	komonice lékařská, ж.	донник лекарственный, м.	баркун лекавы, м.
<i>Melissa officinalis</i> L.	medovka lekárska, ж.	meduňka lékařská, ж.	мелисса лекарственная, ж.	меліса лекавая, ж. (меліса звычайная, ж.)
<i>Mentha aquatica</i> L.	mäta vodná, ж.	mäta vodní, ж.	мята водная, ж.	мята водная, ж.
<i>Mentha arvensis</i> L.	mäta roľná, ж.	mäta rolní, ж.	мята полевая, ж.	мята палявая, ж.
<i>Mentha × piperita</i> L. (<i>Mentha balsamea</i> Willd.)	mäta pieporná, ж.	mäta peprná, ж.	мята перечная, ж.	мята перцавая, ж.
<i>Mentha spicata</i> L.	mäta klasnatá, ж. (mäta kučeravá, ж.)	mäta klasnatá, ж.	мята колосистая, ж.	мята каласковая, ж.
<i>Menyanthes trifoliata</i> L.	vachta trojlistá, ж.	vachta trojlistá, ж.	вахта трёхлистная, ж.	вахта трохлістая, ж. (бабок трохлісты, м.)
<i>Morus alba</i> L.	moruša biela, ж.	morušovník bílý, m.	шелковица белая, ж.	шаўкоўніца белая, ж.
<i>Morus nigra</i> L.	moruša čierna, ж.	morušovník černý, m.	шелковица чёрная, ж.	шаўкоўніца чорная, ж.
<i>Myosotis scorpioides</i> L. (<i>Myosotis palustris</i> /L./ Nath.)	nezábudka močiar-na, ж.	romněnka bahenní, ж.	незабудка болотная, ж.	незабудка балотная, ж.
<i>Myrica gale</i> L.	vresna močiar-na, ж.	vřesna bahenní, ж.	восковник болотный, м. (восковница обыкновенная, ж.)	васкоўніца звычайная, ж. (васкоўнік звычайны, м.)
<i>Myrtus communis</i> L.	myrta obyčajná, ж.	myrta obecná, ж.	мирт обыкновенный, м.	мірт звычайны, м.
<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	potočnica lekárska, ж.	potočnice lékařská, ж.	жеруха лекарственная, ж.	кустоўнік лекавы, м.
<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.	hniezdovka hľistová, ж.	hľistník hnízdák, m.	гнездовка настоящая, ж.	гняздоўнік сапраўдны, м. (гняздоўка сапраўдная, ж.)

<i>Nepeta cataria</i> L.	kocúrnik obyčajný, m.	šanta kočiči, ž.	котовник кошачий, м.	кацямятка каціная, ж.
<i>Nerium oleander</i> L.	oleander obyčajný, m.	oleandr obecny, m.	олеандр обыкновенный, м.	алеандр звычайны, м.
<i>Nicotiana tabacum</i> L.	tabak virgínsky, m.	tabák virgínský, m.	табак обыкновенный, м.	тытунь віргінскі, м.
<i>Nigella damascena</i> L.	černuška damascénska, ž.	černucha damašská, ž.	чернушка дамасская, ж.	чарнушка дамасская, ж.
<i>Nigella sativa</i> L.	černuška siata, ž.	černucha setá, ž.	чернушка посевная, ж.	чарнушка пасяўная, ж.
<i>Nuphar lutea</i> (L.) Sm.	leknica žltá, ž.	stulík žlutý, m.	кубышка желтая, ж. (кувшинка желтая, ж.)	гарлачык жоўты, м. (скарбонка жоўтая, ж.)
<i>Nymphaea alba</i> L.	lekno biele, s.	leknín bílý, m.	кувшинка белая, ж.	гарлачык белы, м.
<i>Ocimum basilicum</i> L.	bazalka pravá, ž.	bazalka pravá, ž.	базилик обыкновенный, м.	базілік звычайны, м. (базілік камфорны, м.)
<i>Odontites vulgaris</i> Moench	zdravienok neskorý, m.	zdravínek jarní pozdní, m.	зубчатка обыкновенная, ж.	дзярэга звычайная, ж.
<i>Oenothera biennis</i> L.	pupalka dvojrročná, ž.	pupalka dvouletá, ž.	ослиник двулетний, м.	асліннік двухгадовы, м.
<i>Olea europaea</i> L.	oliva európska, ž.	olivovník evropský, m.	олива европейская, ж.	масліна еўрапейская, ж.
<i>Ononis arvensis</i> L.	ihlica roľná, ž.	jehlice rolní, ž.	стальник полевой, м.	стальнік палявы, м.
<i>Ononis spinosa</i> L.	ihlica tŕnitá, ž.	jehlice trnitá, ž.	стальник колючий, м.	стальнік калючы, м.
<i>Onopordum acanthium</i> L.	ostropes obyčajný, m.	ostropes trubil, m.	татарник колючий, м.	чартапалох калючы, м. (татарнік калючы, м.)
<i>Ophioglossum vulgatum</i> L.	hadivka obyčajná, ž.	hadí jazyk obecny, m.	ужовник обыкновенный, м.	вужоўнік звычайны, м.
<i>Orchis mascula</i> (L.) L.	vstavač mužský, m.	vstavač mužský, m.	ятрышник мужской, м.	ятрышнік мужчынскі, м.
<i>Origanum majorana</i> L.	majorán záhradný, m.	majoránka zahradní, ž.	майоран садовый, м.	маяран садовы, м.
<i>Origanum vulgare</i> L.	pamajorán obyčajný, m.	dobromysl obecna, ž.	душица обыкновенная, ж.	мацярдзушка звычайная, ж.

<i>Orobanche alba</i> Stephan ex Willd.	záraza biela, ž.	záraza bílá, ž.	заразиха белая, ж.	заразіха белая, ж.
<i>Orthilia secunda</i> Rafin.	hruštica jednostranná, ž.	hruštice jednostranná, ž.	ортилия однобокая, ж.	артылія аднабокая, ж. (матка баравая, ж.)
<i>Oryza sativa</i> L.	ryža siata, ž.	rýže setá, ž.	рис посевнойой, м.	рыс пасяўны, м.
<i>Oxalis acetosella</i> L.	kyslička obyčajná, ž.	šřavel kyselý, m.	кислица обыкновенная, ж.	кіслица звичайна- ная, ж.
<i>Oxybasis rubra</i> (L.) S. Fuentes, Uotila et Borsch (<i>Chenopodium</i> <i>rubrum</i> L.)	mrlik červený, m.	merlík červený, m.	марь красная, ж.	лебядя чырвоная, ж.

KS

ZO STUDNICE RODNEJ REČI

Kopanice napravo – a naľavo lazy

MILOSLAV SMATANA

Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.

*Čo ak sa utopím v šedivom dave?
Čo keď ma prebodnú reči pichľavé?
Vtedy si spomeniem na strýka z lazov,
ktorý mal na život najzdravší názor.*

(Úryvok z piesne *Čo ak*. Text: Vlado Krausz)

Približne na polceste medzi Piešťanmi a Čachticami, na pravej strane Váhu nad obcou Podolie (o. Nové Mesto nad Váhom) ležia na relatívne rozsiahlom území tzv. *Podolské kopanice* a blízko nich pri kopaničiarskej obci Ošmek (na prechode z Podolia do Krajného, o. Myjava) sú neďaleko Čachtického hradu tzv. *Korytnianske kopanice*.

Necelých 16 km vzdušnou čiarou od nich, ale na ľavej strane Váhu blízko Piešťan nad obcou Hubina, v lesoch pohoria Považský Inovec sa kúsok od hradu Tematín nachádzajú tzv. *Gonove lazy*. Ešte v prvej polovici 20. stor. tu stáli obývané domy a zopár väčších hospodárskych budov, ktoré slúžili na ustajnenie najmä koní a dobytky a ich pastierom na občasné prenocovanie. V 80. a 90. rokoch však tieto stavby chradli a koncom storočia tu po nich ostali len zvyšky, ktoré sa časom definitívne zbúrali. Len pár kilometrov severne od *Gonových lazov* sú miestnym dobre známe *Dominove kopanice*

Štúdia vznikla v rámci riešenia projektu VEGA 2/0114/22 Slovník slovenských nárečí IV.

V príspevku sa uvádzajú názvy obcí a ich okresov v súlade so zásadami využitými v Slovníku slovenských nárečí, t. j. podľa administratívneho členenia z r. 1948 (p. Slovník slovenských nárečí, I. zv., 1994, s. 38 – 39).

a ďalej na sever v pohorí Považského Inovca pod Panskou Javorinou sú viaceré miesta, ktoré majú v názve slovo kopanica, napr. *Pavlušova k., Lackova k., Učňova k., Hornáková k., Steineckerova k., Švondrova k., Sevaldova k., Kopanica na Selci*. Slovo *lazy* už na opísanom území v žiadnom názve neďájdeme.

Je zaujímavé, že na ploche relatívne malého územia (či už miestneho areálu, ale aj v rámci Slovenska) sa vo väčšine hlavných kopaničiarskych a lazníckych oblastí ako súčasť pomenovaní paralelne uplatnili obidve lexémy (hoci *kopanica* je zastúpená viac). Otázne je, či majú uvedené výrazy podobný alebo rovnaký význam a či ich možno považovať za synonymá.

Slová *kopanica/-e* a *laz/-y* vnímame všeobecne ako pojmy označujúce rozptýlené sídla v ťažšie dostupných (horských) terénoch založené na báze poľnohospodárstva. Pre podobné typy miest slúžili najmä v minulosti aj regionálne (nárečové) výrazy ako *štále, rale, pl'ace, klčoviská, kopánky, nivky, vrchy* a i. O tom, že práve *kopanice* a *lazy* pretrvali, v živom jazyku sú pomerne frekventované a stali sa zo spomenutých konkurenčných výrazov najpoužívanejšími aj v súčasnosti, rozhodla zrejme skutočnosť, že význam oboch slov vyjadruje nielen spôsob získania a obrábania pôdy, ale i trvalé, resp. trvalejšie osídlenie na takto získaných pozemkoch.

Geografické špecifiká a celkový ráz krajiny od minulosti predurčovali obyvateľom Slovenska možnosti spôsobu obživy a s tým súvisiace eventuality usídľovania s nutnosťou postupne obývať aj ťažko dostupné terény zalesnených horských oblastí. Stopy po názvoch typických roztrúsených usadlostí charakteristických v minulosti pre územie Slovenska sa v nárečiach a miestnych pomenovaniach zachovali dodnes.

Ešte začiatkom druhej polovice minulého storočia zaberali podobné areály takmer 10 % územia našej krajiny (porov. Petrovič, 2007, s. 24). Poväčšine sa nazývali podľa pomenovania stavísk (i stavenísk), ktoré sa v súčasnosti zachovali a používajú sa už len v obmedzenej miere. Častým bol názov *štál/-y/-e* (m.) vo význame „stajňa, maštal“ (porov. Slovník slovenského jazyka, 4. zv., 1964, s. 447; ďalej SSJ), v 5. zväzku Historického slovníka slovenského jazyka (ďalej HSSJ) vysvetlený ako „stodola, humno; senník“ (z nem.; HSSJ, 5. zv., 2000, s. 665); podobne u Kálala (Slovenský slovník z literatúry aj nárečí, 1924) vo význame „stodola, humno“ (porov. Kálal, 1924, s. 689). Autor uvádza v tejto súvislosti i starý výraz *mraznica* –

„1. po ní se spouštějí klády 2. senníky na travnatých stráních, kde se do zimy seno přechovává (a kde se chová i dobytek)“ (tamže, s. 343).

Dalšími pomenovaniami sú výrazy *cholvarok* (m.) i *cholvarka* (ž.), známe v oblasti Kysúc vo význame „letné pastierske obydlie s maštaľou na holiach“: *Cholvareg bol len na leto, tan sa pasli cez leto kravi, tam ih dojeli* (Stará Bystrica, o. Kysucké Nové Mesto); *Zme diefki išli hore, gde sa jako ce zimu ňebivalo – to boli cholvarki, a tan zme bačovali* (Riečnica, o. Kysucké Nové Mesto); *cholvarka* (Zborov nad Bystricou, o. Kysucké Nové Mesto; porov. Slovník slovenských nárečí, 1. zv., 1994, s. 673; ďalej SSN). V Kálalovom slovníku nájdeme podstatné meno *cholvark* (*folvark*; z nem.) popri výrazoch *lazy*, *kopanice* (Kálal, 1924, s. 201) a *folvárka* vo význame „štál na obilí a seno“ (tamže, s. 137).

Zriedkavo sa v slovenských nárečiach objavuje slovo *nivka* (ž.) s významom „menšia časť poľa, parcelka“: *ňivka* (Bošáca, o. Trenčín; SSN, 2. zv., 2006, s. 440). Častejší je starý výraz *raľa* vo významoch 1. jedna z častí, na aké bol pôvodne podľa počtu osadených rodín rozdelený chotár obce, obyč. používaná ako jednotka plošnej miery a 2. (v nárečiach) roľa, pole (porov. SSJ, 3 zv., 1963, s. 693; HSSJ, 5. zv., s. 19). Bohatšie zastúpenie má i výraz *klčovisko* (s.), t. j. „miesto, na ktorom sa kľčuje; pôda získaná kľčovaním“ (Slovník súčasného slovenského jazyka H – L, 2011, s. 593; ďalej SSSJ; porov. tiež SSJ, 1. zv., 1959, s. 699); podobne aj v SSN je v strednom rode *klčovisko* i *klčovnisko* (*kučovisko*): *Na kučovnisko do hája chodá babi stari-nu vižinat* (Újazd, o. Trenčín); *klčovisko* (Horná Lehota, o. Dolný Kubín); *klčouňisko* (Kanianka, o. Prievidza; porov. SSN, 1. zv., 1994, s. 776) a v HSSJ *klčovanica* (*kuč-*), *klčovanina* [*k(o)lč-*] (ž.), tiež *klčovanisko* (*klč-*, *kuč-*), *klčovisko* (*kolč-*), *klčovnište* (s.): *klcsowanyna Na klyne* (Záhorce 1721); *od koho takowu kolčowaninu dostal* (B. Ďarmoty 1742); *blizko luky cistily klcsowniste* (Krakovany 1747); *k czasu zniknuteg na klcsowanisskach bitki* (Veselé 1748); *kopanice a klčuvaniska*; *košariska a klčuvanice* (Podhradie 1768 E; porov. HSSJ, 2. zv., 1992, s. 51).

Iné názvy podobných objektov sú *kolešne* (porov. SSN, 1. zv., s. 801, HSSJ, 2. zv., s. 71), *kopánky*, *kopaňe* (napr. HSSJ, 2. zv., s. 98) a všeobecnejšie výrazy typu *zárubky*, *pľace*, *vrchy*, *šnúry*, *hřby* a i.

Oproti uvedeným výrazom majú širšie uplatnenie (a v daných súvislostiach sa aj v súčasnosti viac využívajú) podstatné mená *kopanica* a *laz*.

Kopanice (lazy), resp. kopaničiarske (laznícke) pozemky pôvodne vznikali v období feudalizmu v oblastiach, kde roľníci kultivovali predtým poľnohospodársky nevyužívanú pôdu. Tieto pozemky sa právne odlišovali od tzv. urbárskej usadlosti a roľníci za ne platili dane iba zemepánovi a nie štátu.

Slová *kopanica* a *laz* pôsobia podľa súčasných výkladových slovníkoch skutočne ako synonymné výrazy. Vykladajú sa prakticky v rovnakom, resp. vo veľmi podobnom význame. Substantívum *kopanica* (ž., obyč. v pl. *kopanice*) má obyčajne dva významy: 1. zem v horských oblastiach získaná klčovaním, vypaľovaním lesného porastu a kultivovaním na úžitkovú pôdu (najmä počas novovekej kolonizácie od polovice 16. stor.), teda roľa obrobená kopaním a 2. rozptýlené roľnícke usadlosti nachádzajúce sa osamotene, príp. v skupinách na takto získanej pôde v kopcoch, samota. Názov *kopanica/-e* sa používa najmä na západnom Slovensku (jeho synonymom je podľa SSSJ slovo *laz*, *lazy*, používané na strednom Slovensku), napr. *myjavské*, *kysucké kopanice* a i.; zdobená expresívna podoba je *kopanička* (porov. SSSJ H – L, 2011, s. 729).

Substantívum *laz* (m., obyč. pl. *lazy*) označuje odľahlú osadu na horskom svahu s roztrúsenými obydliami alebo so skupinami obydli a používa sa najmä na strednom Slovensku (jeho synonymom je podľa SSSJ pomenovanie *kopanica*, *kopanice*, používané na západnom Slovensku), napr. *okružly*, *dlhý laz*; *detvianske lazy*; *ľudia z lazov*; *žiť na lazoch* ap., so zdobenou expresívnou podobou *lazík*, tiež *lázok* (v pl. *lázky*; takto v SSSJ H – L, 2011, s. 935).

Podobný výklad významov nájdeme aj v ďalších slovníkoch: *kopanice* 1. odľahlá skupina domov vo vrchoch, *laz*, *lazy*; 2. pozemok klčovaním premenený na užitočnú pôdu; *kopanička* (*zastrčená k.*); *lazy* (iba v jednom význame): druh horskej osady so skupinami domov roztrúsených po svahoch, *kopanice* (porov. SSJ, 1. zv., 1959, s. 743; SSJ, 2. zv., 1960, s. 24; Krátky slovník slovenského jazyka, 2003, s. 266 a 294).

V niektorých starších slovenských slovníkoch sa *kopanica/-e* uvádza pri hesle *kopačka*, pričom heslo *kopanica* autor vykladá vo význame „hospodárství na vrších (kde se půda kope neb jen nesnadně oře) a heslo *kopanice* ako „roztrousená hospodárství na vrších (sr. *laz*)“ spolu s odvodenými slovami *kopaničiar(ka)* „obyvateľ(ka) kopanic“, *kopaničiarčina* „mluva“ kopaničiarov (porov. Kálal, 1924, s. 256). Slovo *laz* (*lázik*, *lázok*, pl. *lazy*) sa

vysvetľuje ako „role, louky, chalupy na stráni (na miestě vykáceného lesa) *t. mor. a č.*“, so synonymom *kopanice*; odvodenými výrazmi sú *lazník* – „kdo bydlí na lazú“, *lazný* – „z lazú (*lazené seno*)“ (porov. tamtiež, s. 300).

SSN nespája lexému *kopanica* výlučne so západoslovenským, resp. lexému *laz* so stredoslovenským územím tak, ako niektoré predchádzajúce slovníky. Slovo *kopanica* (ž.) má podľa neho dva významy: prvý z nich sa vyskytuje miestami v stredoslovenských aj západoslovenských nárečiach a je to 1. zem zmenená kľčovaním a kultivovaním na úžitkovú pôdu: *Tam bôl volakedi háj a ked ho vikľčovali, zorali, ostali kopanice* (Blatné, o. Modra); *kopaňica* (Mošovce, o. Martin; Staré Hory, o. Banská Bystrica); *kopaňice* (Prievidza); druhý význam je geograficky rozšírený v severnej časti stredoslovenských a tiež v západoslovenských nárečiach (často v mn. č.) a je vysvetľovaný ako 2. samota al. skupina domov vo vrchoch, *laz*: *Na kopaničách sa veru zle žije* (Valašská Belá, o. Prievidza); *Išél téš s kopaňidz domôv* (Veľčice, o. Trenčín); *Najbliššá kopanica od nás je Lisích mlín* (Vaďovce, o. Myjava); *ňegde na kopaňicách* (Hlboké, o. Senica); *kopaňica* (Lipník, o. Prievidza; Hor. Lehota, o. Dolný Kubín). K prvému významu je z nárečí doložená i zdobená expresívna podoba *kopanička*: *na kopaňičke* (Bystrička, o. Martin); *kopaňička* (Vyšná Boca, o. Liptovský Mikuláš; SSN, 1. zv., 1994, s. 820). Oproti tomu slovo *laz* (m.) má v uvedenom slovníku až tri významy a je rozšírené na stredoslovenskom a miestami na západoslovenskom nárečovom území: 1. poľnohospodárska pôda získaná kľčovaním a kultivovaním na úžitkovú zem, lúka, hon: *Laz e lúka višie položená, d'e-tu na nej kriki* (Lazany, o. Prievidza); *Na Ťisouňikah bolejš lazej, tam tí gazdovia mali veľa pašu* (LešŤ, o. Modrý Kameň); 2. sezónne chotárne sídlo s hospodárskymi budovami: *Podlavičaňia choďievali na lazi ľen v ľete* (Králiky, o. Banská Bystrica); *laz* (Žibritov, o. Krupina); *laze* (Čelovce, o. Modrý Kameň) a 3. stála samota al. skupinové obydlia v chotári: *Ten je d'esi na d'evianskih lazo_horárom* (Staré Hory, o. Banská Bystrica); *A kerúže si tájde ziaŤi, či tú z lazú nad Opicháčkou?* (Senohrad, o. Krupina); *Ťeviem aňi, d'e to bolo, z dákih lazou* (Poniky, o. Banská Bystrica); *Chlapca ŤepoznaŤ, to boŤ s tejš lazou* (LešŤ, o. Modrý Kameň); *To bolo u Dvorských na laze, tam bolo roboti dozdz na roľi* (Podmanín, o. Považská Bystrica). Slovník zachytáva i zdobenú expresívnu podobu *lažtek* k 1. významu: *Chudoba obrábala každi lašŤok* (Králiky, o. Banská Bystrica; porov. SSN, 2. zv., 2006, s. 38).

O geografickom rozšírení oboch lexém, príp. ich odvodenín v príslušných (uvedených) zemepisných oblastiach svedčia i slovníky niektorých nárečových areálov. Napríklad podľa Gemerského nárečového slovníka je *kopaňica* kľčovaním upravená, získaná pôda (Šumiac, Heľpa, Polomka) a z viacerých lokalít je ako toponymum doložené i slovo *laz* (Muráň, Muránska Dlhá Lúka, Rejdová, Hrušovo, Poproč, Krokava), príp. *lazi* (Ratková, Suchá, Brádno, Rožňavské Bystré, Brusník, Rybník, Jelšavská Teplica, Muránska Lehota, Betliar; porov. Orlovský, 1975, s. 141, 159 – 160). Vo Vecnom slovníku dolnotrenčianskych nárečí sa slovo *kopaňica* (obyč. v mn. č. *kopaňice*) vykladá ako odľahlá skupina domov vo vrchoch (*kopaňičár* – človek, žijúci na kopaniciach; tiež popri *horan*; porov. Ripka, 1981, s. 281).

Podrobnejší pohľad na význam slova *kopaňica* s ohľadom na viaceré súvislosti ponúka Malá encyklopédia Slovenska (ďalej MES), v ktorej sa uvádzajú nasledujúce významy tohto slova: 1. kategória pozemkov, ktoré poddaní získavali od 16. stor. kľčovaním a kultivovaním dovtedy poľnohospodársky nevyužitej pôdy. Počas rozvoja kopaničiarskeho osídlenia sa týmto spôsobom premieňali aj veľké neúrodné a klimaticky drsné horské oblasti na severe Slovenska (oravské, kysucká a spišské a vznikali už spomínané *rale*, *zárubky* a pod.), na časti stredného (liptovské *hrby*, *šnúry*, detvianske *lazy*, novobanské *štále*) a západného Slovenska (*myjavské kopaňice*), kde sa predtým poľnohospodárske produkty nedorábali; 2. sídelný útvar roztrateného (tzv. reťazovitého) osídlenia, pričom jednotlivé *zárubky*, *rale*, *hrby*, *šnúry* tvorili celé hospodárstvo jednej rodiny, podľa ktorej dostali pomenovanie (s. 241). Pri slove *laz* (s. 273) čitateľ v tejto encyklopédii nájde iba odkaz na heslo *kopaňica*.

Je evidentné, že vznik kopaničiarskych sídiel súvisel s kultivovaním väčšieho územia a pôdy, ktoré boli z obcí ťažko prístupné. To bol dôvod, prečo sa na týchto vzdialených miestach začali stavať aj sezónne obydlia a hospodárske stavby. Práve takéto oblasti sa neskôr stávali základom trvalých sídiel. Podľa Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska (ďalej ELKS) vzniklo ešte v čase konca feudalizmu na západnom a strednom Slovensku niekoľko typických oblastí kopaničiarskeho osídlenia: na západe Slovenska v regióne Myjavskej pahorkatiny a podhoria Malých a Bielych Karpát to bola tzv. *bielokarpatská kopaničiarska oblasť*; severne od Bielych Karpát sa začínala tzv. *západobeskydská kopaničiarska oblasť* (pokračovala cez Kysuce a severnú Oravu poľským Podhalím až na Spišskú Maguru); na strednom Slovensku tzv. *štálová*

oblasť (na vrchovine medzi pohoriami Tríbeč, Pohronský Inovec, Vtáčnik; zachytáva i lokality Nová Baňa, Zlaté Moravce, Oslany a Žarnovicu). Malá kopaničiarska oblasť pozostávajúca iba z niekoľkých obcí (napr. Valaská Belá, Čavoj, Temeš) sa nazývala *prievidzská* a oveľa rozsiahlejšia tzv. *lazová* oblasť (nazývaná aj *detviarska lazová* oblasť) je na strednom Slovensku a siaha od Krupiny cez Pliešovce, Detvu až do západnej časti Slovenského rudohoria. Niekedy sa z tejto oblasti vyčleňuje tzv. *veporská lazová* oblasť medzi Klenovcom a Tisovcom (porov. ELKS, 1995, s. 253).

Na východnom Slovensku klasické kopanice či lazy podobné tým na strednej a západnej časti nášho územia nevznikli (len výnimočne v izolovaných územiach severného Spiša), v kotlinách alebo na podhorí boli častejšie zakladané kompaktné obce.

Podľa ELKS má slovo *kopanica/-e* tri významy: 1. pozemky získané klčovaním lesného porastu, ktoré sú väčšinou obrobené ručne a boli vymedzené poväčšine v dominikálnych (nepodliehajúcich pozemkovej dani) lesoch s cieľom založiť novú usadlosť na základe zmluvy so zemepánom; 2. sídelné jednotky nachádzajúce sa osamotene alebo v skupinách na takto získanej pôde a 3. súhrnné označenie roztrateného osídlenia v myjavsko-bielokarpatskej a javornícko-kysuckej oblasti (s. 253). Pri hesle *lazy* (uvedené v pl. podobe) tu nájdeme dokonca až päť významových odtieňov: 1. poľnohospodárska pôda v podhorských a horských oblastiach získaná klčovaním, nachádzajúca sa v odľahlých častiach chotára; 2. pôda, hon, časť chotára v niektorých podhorských a horských oblastiach Slovenska; 3. sezónne chotárne sídla pozostávajúce z hospodárskych stavieb; 4. stále sídelné jednotky nachádzajúce sa osamotene alebo v skupinách na takto získanej pôde v extraviláne a 5. súhrnné označenie roztrateného osídlenia v oblasti Slovenského rudohoria a Krupinskej planiny (s. 302).

Etymologický a historický pohľad na pôvod a význam oboch slov prinášajú príslušne zamerané slovníky, príp. konkrétne výsledky bádania o význame a pôvode slov. V etymologických slovníkoch sa doteraz uvedené významy v podstate potvrdzujú. Napríklad v Stručnom etymologickom slovníku slovenčiny (ďalej SESS) sa *laz* vníma ako „horská osada s roztrúsenými obydliami“, pôvodne: „pozemok získaný klčovaním lesa, kopanica (od 16. stor.); psl. *lazь*, od slovesa **laziti* ‚liezť‘“. Významový vývin slova sa rekonštruje ako „liezť, ísť“ > predierať si cestu, vysekávať, klčovať po-

rast ap. > „vyklčované miesto“ > „takto získaný pozemok; osada na ňom“ (porov. Králik, 2015, s. 320).

V Etymologickom slovníku jazyka českého je v hesle *laz* uvedená staročeská podoba *láz*; slovo je dosiaľ známe ako valašské vo význame „pole nebo louka získaná tříbením lesa, tedy spravidla pole na rovném nebo jen málo skloněném povrchu nahoře mezi lesy“. Preto osady s názvami *Láz*, *Lazy*, *Lazec*, *Lazce* a pod. sú spravidla položené vysoko, uprostred lesov, t. j. „jejich původ z lesní půdy je patrný na první pohled“ (Machek, 1968, s. 322). Moravské a sliezské *laz* je i „pole pod lesem“ – totiž, v údolných dedinách sa v snahe získavať pole zaberala pôda lesom postupne zdola nahor (do vrchu); pole siahalo až tak vysoko, pokiaľ uhol svahu dovolil obrábanie (po úbočné prudké zrúzy); podobne aj poľská, slovenská, ukrajinská a slovinská podoba *laz* a ruská *lazina* (tamže, s. 322). Slová *kopanice* i *kopanka* (moravskoslovenské) tu nájdeme pod heslovým slovesným tvarom *kopati* (zem motykou a pod.) vo význame „usedlost na horách s takovými pozemky, vzniklá zkopáním lazů (obývá ji kopaničář“ (tamže, s. 274).

Podobne aj v SESS (s. 288) je slovo *kopanica* súčasťou hesla *kopať* a je vyložené ako „(horská) roľa obrozená kopáním, klčovaním“ (druhotne *kopanice* mn. „*laz, lazy*“).

HSSJ dokladá oba výrazy v dvoch významoch: *kopanica* (ž.) je 1. pozemok premenený klčovaním na úrodnú pôdu: *kupil laz aneb kopaniczu* (Sliače 1589); *kopaniczu wikopal a pooral* (Trenčín 1626); *Tisowanja vice pasiek anebožto kopanic maji jako podvornych zemi a luk* (Tisovec 18. st. CM) a 2. samota vo vrchoch: *Janko na kopaniczy bydly* (B. Štiavnica 1613); *z obce y z kopanic* (prišli) (Vrbové 1713 E; HSSJ, 2. zv., 1992, s. 98). Slovo *laz* (m.) je buď 1. pozemok získaný vyklčovaním lesa, *kopanica: Jano Czaban kupyl slobodnym trhem od Allexandra Thomasse laz aneb kopaniczu* (Sliače 1589); *kdo z was negakowe budtože skrze swogjch predkuw, rodičuw anebo y skrze samego sebe wykolčowane kopanice a lazy až posawad bezpiecne poźjwa, nech se o takowych kaźdy u mne ohlasj* (Golianovo 1742) alebo 2. (v pl. forme *lazy*) skupiny domov roztrúsené na svahoch, horská osada s roztrúsenými domami: *poddani komornici v lazach slatinskych bydlici* (Z. Slatina 1794 LP). Pri prvom význame sa uvádzajú i deminutívne názvy, napr. *lázok* (-ek), *lazík*, *lažtek* (-tek, -ček, -ľok), *lazčík*, *lazeček*, *lazíček* (porov. HSSJ, 2. zv., 1992, s. 200 – 201).

R. Krajčovič sa vo svojich sondách do lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest v Kultúre slova (2007 – 2015) opiera o viaceré z uvedených zdrojov, čím vlastne schvaľuje ich prístupy a závery, preto ním citované informácie nebudeme opakovať. Okrem nich pri slove *kopanica* uvádza i staršie podoby (*Copanich* 1388, *Kopanicza* 1773) názvu Kopanice (dnes časti obce Hodruša-Hámre neďaleko Žarnovice), motivovaného „pozemkom získaným rozkopaním a zúrodnením kľčoviska v blízkosti založenej osady, dnes obce“ (porov. Krajčovič, 2010, s. 276). Popri zápise *Lazy* (1773, 1808, 1920), názvu dnešnej obce Lazy pod Makytou v okrese Púchov, si pri slove *laz* (porov. Krajčovič, 2011, s. 287 – 288) všima aj názvy obcí vychádzajúce z jeho odvodenín – *Laz'ane* (*Lazan* /1430/, *Lazany* /1773/) sú dnešné Lazany v okrese Prievidza; *Laz* (1320), *Lazany* (1773) zas Lažany v okrese Prešov; druhý názov zrejme vznikol zmenou *z' > ž* a neskoršou nevhodnou štandardizáciou *> ž, lazec > lazcov* (*Lazdouch* 1370, *Lazo* 1427, *Lascow* 1773), dnešná obec Lascov v okrese Bardejov (tiež problematcky štandardizovaný názov), a *laziščellazište* (*Lazan* 1352, 1391, *Lasische* 1396, *Lazistye* 1773), dnešná obec Lazisko v okrese Liptovský Mikuláš (porov. tamtiež, s. 288 – 289).

V súčasnosti je na území Slovenska viacero všeobecne známych regiónov, areálov či lokalít, ktoré nesú v svojom pomenovaní substantívum *kopanica*, príp. *laz*, napr. *myjavské kopanice*, *kysucké lazy* (alternatívne *kopanice*), *hriňovské lazy*, *Lazy pod Makytou* (v Púchovskej doline) a i. Krajovo a lokálne žijú vo vedomí i ďalšie usadlosti či osady, z ktorých sú viaceré trvalo obývané, napr. *Cingelov laz* (viaže sa k obci Dolný Moštenec, o. Považská Bystrica), *Podolské a Korytnické kopanice* (na rozhraní okresov Nové Mesto nad Váhom a Myjava), *Ivachnovské kopanice* (neďaleko obce Ivachnová, o. Ružomberok) a i. Veľká väčšina kopanic a lazov v rámci konkrétnych zemepisných oblastí je známa pod názvami so spresňujúcim prívlastkom, ktorý býva rôzne motivovaný, napr. je to pomenovanie územného celku (pohoria, vrchu), blízko ktorého sa lokalita (usadlosť) nachádza, názov blízkej obce, meno (bývalého) majiteľa, udalosti viažucej sa na danú lokalitu a pod., napr. *Gonove lazy*, *Dominove kopanice*, *Palkechova kopanica*, *Kopanica na Selci*, *Tangelmajerova kopanica*, *Oremov laz*.

Lexémy *kopanica* a *laz* spája ich starý pôvod a skutočnosť, že obe významovo úzko súvisia so spôsobom získavania poľnohospodárskych po-

zemkov v minulosti a s prechodným, príp. trvalým osídlením takto získaného územia alebo pôdy. Jednotlivé významy týchto lexém nestoja v protiklade, slová fungujú takmer paralelne a vari aj preto sa často v jazykovej praxi zamieňajú a pôsobia ako synonymné.

Hlbšia analýza a hlavne poznanie krajinnno-historických súvislostí konkrétnych areálov (lokalít), znalosť okolností ich vzniku, poslania a funkcií v čase rozvoja a aktívneho trvania, lokalizácia v rámci danej krajiny, poloha, rozloha, súhrnná charakteristika osídlených pozemkov, príp. stavísk, aktuálna funkčnosť a poslanie a pod., to všetko môže poskytnúť argumenty a podnietiť úvahy o tom, že by sa o opisovaných slovách nemuselo za každých okolností uvažovať ako o jednoznačných synonymách. Toto konštatovanie podporuje aj predstavený prehľad ich viacvýznamovosti vo viacerých slovníkoch a encyklopédiách a tiež použité exemplifikácie, ktoré rozdiely vo vnímaní ich významov naznačujú.

Je evidentné, že významové rozdiely medzi slovami *kopanice* a *lazy*, ktoré sa v minulosti pociťovali intenzívnejšie, sa s ústupom primárnych funkcií pomenovaných usadlostí postupne tlmili. V súčasnosti väčšina používateľov vníma tieto slová ako synonymné výrazy, ktoré primárne označujú ťažšie dostupné miesta (a sídla) v horskom alebo lesnom teréne, pôvodne určené na poľnohospodárske aktivity (častejšie typické pre kopanice), príp. chovateľské účely (charakteristické viac pre lazy).

Ako modelový príklad môže poslúžiť konkrétne porovnanie charakteristiky, rázu či funkčnosti už spomenutých *Podolských kopaníc* a neďalekých *Gonových lazov* v regióne stredného a časti dolného Považia. Obe lokality spája spôsob získania daného územia, jeho pôvodné funkcie atď. Na jednej strane však stojí pre (*Podolské*) *kopanice* charakteristická relatívna rozľahlosť zabraného územia, fungujúca cestná sieť umožňujúca ľahký prístup do centrálnej obce a iných okolitých dedín, trvalé osídlenie oblasti, pravidelne obrábaná pôda miestnymi obyvateľmi, zreteľná funkčnosť areálu a pod., na druhej strane pre (*Gonove*) *lazy* je charakteristická opustenosť pôvodne obývaného územia s menšou rozlohou (neraz samota), zvyšky stavísk bez obyvateľov, absencia cestnej siete, väčšia vzdialenosť od najbližších obcí, ťažšia dostupnosť, nefunkčnosť pôvodného poslania a účelu a pod.

Táto rozlišujúca konfrontácia sa týka, samozrejme, dvoch konkrétnych uvedených oblastí, no zovšeobecnenie nemožno vylúčiť (obec Lazy pod

Makytou predstavuje špecifický prípad); často môže podobný stav charakterizovať aj iné areály (lokality) s rázom kopaníc či lazov na území našej krajiny.

LITERATÚRA

Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. I. Editori J. Botík a P. Slavkovský. Bratislava: Veda 1995. 484 s. ISBN 80-224-0234-6.

Historický slovník slovenského jazyka. II. K – N. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1992. 616 s. ISBN 80-224-0385-7.

Historický slovník slovenského jazyka. V. R (rab) – Š (švrkotať). Red. M. Majtán – R. Kuchar – J. Skladaná. I. vyd. Bratislava: Veda 2000. 692 s. ISBN 80-224-0628-7.

KÁLAL, Miroslav: Slovenský slovník z literatúry aj nárečí. (Slovensko-český slovník a český ukazovateľ.) S praktickou mluvniciou československou. Banská Bystrica: Slovenská Grafia 1924. 1112 + 104 s.

KRAJČOVIČ, Rudolf: Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest (23). In: Kultúra slova, 2010, č. 5, s. 272 – 280.

KRAJČOVIČ, Rudolf: Z lexiky stredovekej slovenčiny s výkladmi názvov obcí a miest (93). In: Kultúra slova, 2011, č. 5, s. 286 – 294.

KRÁLIK, Ľubor: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda 2015. 704 s. ISBN 978-80-224-1493-7.

Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4., doplnené a upravené vydanie. Bratislava: Veda 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X.

MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Druhé, opravené a doplnené vydání. Praha: Academia 1968. 868 s.

ORLOVSKÝ, Jozef: Gemerský nárečový slovník. Martin: Vydavateľstvo Osveta 1975. 272 s.

PETROVIČ, František: Originalita rozptýleného osídlenia na Slovensku. In: Enviromagazín, 2007, č. 5, s. 24 – 25.

RIPKA, Ivor: Vecný slovník dolnotrenčianskych nárečí. Bratislava: Veda 1981. 338 s.

Slovník slovenského jazyka. I. A – K. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1959. 815 s.

Slovník slovenského jazyka. II. L – O. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1960. 648 s.

Slovník slovenského jazyka. III. P – R. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1963. 912 s.

Slovník slovenského jazyka. IV. S – U. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1964. 760 s.

Slovník slovenských nárečí. I. A – K. Ved. red. I. Ripka. Bratislava: Veda 1994. 936 s. ISBN 80-224-0183-8.

Slovník slovenských nárečí. II. L – P (povzchádzať). Ved. red. I. Ripka. Bratislava: Veda 2006. 1066 s. ISBN 80-224-0900-6.

Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2011. 1088 s. ISBN 978-80-224-1172-1.

VLADÁR, Jozef a kol.: Malá encyklopédia Slovenska. Bratislava: Veda 1987. 664 s.

ROZLIČNOSTI

... *kým nás neporazí* – *stylistická poznámka k sloganu o covidu*

Porazme ho (covid), čím nás neporazí – dômyselný kalambúr, tautológia či iritujúce, ba morbidne tvrdenie? V každom prípade slogan oficiálnej reklamnej kampane Ministerstva zdravotníctva SR na podporu očkovania proti covidu, ktorý nás v poslednom období priam prenasleduje – vídavame ho na početných bilbordoch, v internetových textoch, počúvame ho z rozhlasu aj z televízie.

Prvá časť súvetia – *porazme ho (covid)* – vyznieva vcelku funkčne, apelatívne, uplatnený imperatív pôsobí mobilizačne, akoby dodával odhodlanie bojovať; tvar 1. osoby plurálu navyše vyznieva kolektívne, tímovo, „sceľujúco“, so sympatickou snahou spájať, zjednocovať. Možno akurát polemizovať o „trefnosti“ agensa tejto vety vzhľadom na cieľovú skupinu – slovné spojenie *porazme ho (covid)* má výrazne ofenzívny význam, čím cieľová skupina = široká verejnosť, väčšina Slovákov, nemá možnosti ani prostriedky na aktívny boj s koronavírusom (ten prináleží najmä vedcom a zdravotníkom). Širokej verejnosti ostáva v pandémie skôr defenzívna úloha: brániť sa. Sloveso *poraziť* (s primárnym významom podľa Slovníka slovenského jazyka „premôcť pri meraní síl, telesnou al. duševnou silou zvíťaziť nad niekým, spôsobiť niekomu, niečomu porážku, napr. v boji, v športovej al. inej súťaži ap.“) preto nie celkom vystihuje úlohu, funkciu, žiaduci postoj širokej verejnosti, ktorým je ochrana pred covidom, dodržiavanie protipandemických opatrení a – prirodzene – kľúčové imunizovanie vakcínou.

Ako nevhodnejšia, problémovjšia sa však javí predovšetkým druhá časť tohto sloganu: pripojená príslovková vedľajšia veta časová – *kým nás neporazí*. Kalambúrová hra so slovesom *poraziť* je síce fónicky príťažlivá, vzniká priam eufonicky znejúce súvetie, formálna stavba je však v tomto prípade výrazne uprednostnená pred významovou potrebou, výstižnosťou – z významu slova *poraziť* niekoho/niečo v prvej časti súvetia jasne vyplýva víťaz-

stvo nad nepriateľom, dodatok *kým nás* (nepriateľ) *neporazí* v primárnom význame pôsobí tautologicky, redundantne, vzniká pleonazmus (*vyhraje, kým súper nevyhrá*). Pravdepodobná snaha tvorcov sloganu vyjadriť urgentnosť, naliehavosť, potrebu konať rýchlo, ba okamžite, by sa dala jazykovo vyjadriť adekvátnejšie (napr. doplnkami *čím skôr, rýchlo* a pod.).

Pri voľbe jazykových prostriedkov – (nielen) do sloganov – je navyše nutné počítať s tým, že popri primárnom význame budú v používateľoch jazyka evokovať aj sekundárne významy, ktoré sú v tomto prípade nežiaduce, s výrazne negatívnymi konotáciami. Sekundárny význam slovesa *poraziť* (podľa Slovníka slovenského jazyka) hovorí o smrti: „hovor. obyč. neos. *porazí, porazilo ho* a) zomrie, zomrel na porážku, na mŕtvicu; b) dostane, dostal záchvat porážky; *porazilo ho* na pravú (ľavú) stranu, na jeden bok; *Na ruku ho porazilo*. (Tim).“. A tento význam – ktorý slogan priamo ponúka – je priam iritujúco necitlivý, roztrpčujúci, ak vezmeme do úvahy tisíce obetí pandémie na Slovensku a milióny vo svete. Pandémia fatálne zasiahla množstvo ľudských osudov, konkrétnych rodín, partnerstiev, priateľstiev, vyjadrovať sa preto takto odľahčene, priam žoviálne o smrti nie je štylisticky (ani eticky) primerané.

Ďalší význam, ktorý Slovník slovenského jazyka ponúka, je takisto neprijateľný: „išlo ho, mohlo ho poraziť, skoro ho porazilo (od hnevu, od jedu, od zlosti ap.) veľmi sa rozčúlil; expr. bodaj (aby) ťa (to, ho, vás, ich) (tam) porazilo, bodaj (aby) ťa (to, ho, vás, ich) šľak porazil zakliatie, pranie niečoho zlého“. Nemožno označiť za vhodné spájať tematiku pandémie – ktorá predstavuje vážne ohrozenie ľudského zdravia aj života – s expresívnou nadnesenou hyperbolizáciou, hovorovou žoviálnosťou, humorom.

Ako ešte najprimeranejší sa pri výklade slovného spojenia *kým nás neporazí* javí posledný slovníkový význam: „(koho) prudko zasiahnúť, zachvátiť“; tento význam je však označený príznakom „trochu zastar.“, jeho používanie nie je v slovenčine časté.

Hravosť, ba zábavnosť, ktorú evokujú riekanky a rôzne kalambúrové hry, umocnená emocionálno-expresívnymi významami (a navyše ešte aj veselým maskotom a vtipnými scénkami), zrejme nie sú tie pravé asociácie/emócie, ktoré chcela oficiálna vakcinačná kampaň do spoločnosti vniest. Slogan akoby svojou štylistickou formou (aj vizuálnym stvárnením) bagatelizoval vážnosť ohrozenia, ktoré pandémia prináša, čím môže (minimálne

podprahovo) – paradoxne – podporovať nežiaduci zľahčujúci postoj v ľuďoch, ktorí covid a jeho riziká podceňujú. Pútacia funkcia nie je vzhľadom na mediálny pretlak tejto tematiky zmysluplná. V situácii, v ktorej sa Slovensko a svet nachádzajú, by bola adekvátnejšia vážnosť a namieste skôr hodnoty ako pokora, nádej, viera v lepšie zajtrajšky, zodpovednosť, spolupatričnosť, dôvera v odborníkov, vďaka lekárom a zdravotníkom a pod.

Vzniká logická otázka, či boli sekundárne významy, ktoré môže evokovať analyzovaný slogan oficiálnej vakcinačnej kampane zo štylistického hľadiska, cieľom – t. j. nevhodnou snahou upútať, alebo len nežiaducim, nedomysleným vedľajším produktom. V každom prípade pri tvorbe sloganov, hesiel, titulkov, názvov a pod. je dôležité veľmi obozretne vyberať slová a brať do úvahy aj ich významový, konotačný, asociačný rozptyl.

Lena Ivančová
Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach

LITERATÚRA

Slovník slovenského jazyka. III. P – R. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1963. 912 s. Dostupné na <https://slovník.juls.savba.sk>. [cit. 25. 1. 2022].

SPRÁVY A POSUDKY

Naša slovníková jubilatka Alexandra Jarošová

Dňa 22. 2. 2022 sme si pripomenuli životné jubileum významnej slovenskej jazykovedkyne PhDr. Alexandry Jarošovej, CSc., ktorú lingvisticá obec v posledných rokoch vníma najmä ako hlavnú vedeckú redaktorku viacväzkového Slovníka súčasného slovenského jazyka (SSSJ). Predmetom doterajšieho vedeckého záujmu našej vzácnej kolegyne je predovšetkým prekladová a výkladová lexikografia, lexikológia, gramatika, terminológia, ale aj korpusová lingvistika. Pristavme sa na chvíľu pri niektorých momentoch z jej vedeckého života.

Alexandra Jarošová vyštudovala ruský a anglický jazyk na Filologickej fakulte Štátnej univerzity A. A. Ždanova v Leningrade (1975, dnes Petrohradská štátna univerzita) a slovenský jazyk a literatúru na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1999). Po krátkom pôsobení na Strednej ekonomickej škole v Bratislave a v Slovenskom výskumnom a vývojovom centre urbanizmu a architektúry v Bratislave sa v r. 1980 stala pracovníčkou Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV v Bratislave, kde postupne rozvíjala svoju vedeckovýskumnú činnosť vo viacerých oddeleniach – v oddelení slovanských jazykov, oddelení lingvistických dát a od r. 2002 je členkou oddelenia súčasnej lexikológie a lexikografie.

Prvou bádateľskou oblasťou jubilatky bola teoretická a praktická lexikografia, pričom lexikografické zručnosti získala pri tvorbe Veľkého slovensko-ruského slovníka, pri ktorom sa spoluautorsky podieľala na 4. až 6. zväzku (1990, 1993, 1995). Z tohto obdobia pochádza viacero jej štúdií zameraných na konfrontačnú, porovnávaciu lexikografiu a ekvivalenciu – k téme sa vrátila aj neskôr v prácach *Problems of Semantic Subdivision in Bilingual Dictionary Entries* (2000), *Aspekty ekvivalencie: prekladový ekvivalent a prekladový význam* (2008), *Dimensions of Equivalence* (2008) či *Slovackaja dvujazyčnaja lexikografija v metodologičeskom kontexte: na primere slovacko-russkich i rusko-slovackich slovaroj* (2017).

A. Jarošová je spoločne s kolegom Vladimírom Benkom priekopníčkou v aplikovaní korpusovej lingvistiky v slovenskej lexikografii. V polovici deväťdesiatych rokov vystupovala ako hlavná riešiteľka grantového projektu Národný korpus slovenského jazyka a elektronizácia jazykovedného výskumu, ktorého cieľom bolo vybudovať prvú elektronickú lexikálnu databázu textov (*Korpus textov slovenského jazyka*, 1993; *Lexikografia a počítače – slovenský variant*, 1997; *Impulzy korpusovej lingvistiky pre dvojjazyčnú lexikografiu: medzi textovou a slovníkovou ekvivalenciou*, 2003). Na základe tejto databázy vznikol a ďalej sa rozvíjal Slovenský národný korpus. V rámci projektu v r. 2001 s V. Benkom zorganizovali 1. ročník medzinárodných korpusovolingvistických a informatických stretnutí SLOVKO pod názvom *Slovenčina a čeština v počítačovom spracovaní* (porov. rovnomenný zborník z r. 2001). Podujatie sa stalo natoľko populárnym, že pokračuje v dvoji-ročných intervaloch dodnes, ale už pod vedením oddelenia Slovenského národného korpusu JÚLŠ SAV. Opäť s V. Benkom sa A. Jarošová zúčastňovala aj na viacerých medzinárodných projektoch súvisiacich s implementovaním jazykových technológií v lexikografii, napr. Trans-European Language Resources Infrastructure (TELRI I, 1995 – 1997; TELRI II, 1998 – 2000) a European Network of e-Lexicography (ENeL, 2013 – 2017).

Súbežne s korpusovolingvistickými témami pútala pozornosť A. Jarošovej aj analytickosť v jazyku, presnejšie viacсловné lexikálne jednotky. V súbore bohato citovaných štúdií ponúkla odbornej verejnosti typológiu ustálených spojení (1999, 2000), porovnala viacсловné termíny a lexikalizované spojenia (2000) a venovala sa aj obraznosti v terminológii a vo frazeológii (2005). V príspevku *Monokolokabilné slová v slovenčine* (1995) sa pokúsila stanoviť rozsah a vnútorné členenie jednotiek s veľmi obmedzenou spájateľnosťou (kolokabilitou) typu *meruôsmý rok*, *ceriť zuby*.

Výsledky týchto analýz zúročila naša oslávenkyňa v neskoršom období pri návrhu spracovania ustálených spojení v pripravovanom Slovníku súčasného slovenského jazyka, keď v roku 2002 prestúpila do oddelenia súčasnej lexikológie a lexikografie (najprv ako zástupkyňa vedúcej oddelenia Kláry Buzássyovej a v r. 2007 – 2012 ako vedúca oddelenia) a stala sa hlavnou vedeckou redaktorkou (do r. 2015 spoločne s K. Buzássyovou) tohto viacväzkového lexikografického diela. Pod ich redakčným vedením vyšli dosiaľ štyri zväzky (A – G, 2006; H – L, 2011; M – N, 2015; O – Pn, 2021).

V spoluautorstve s Klárou Buzássyovou a ďalším vedeckým redaktorom Jánom Bosákom pripravili ťažiskovú kapitolu slovníka – *Východiská a základy spracovania slovníka* (2006), ktorá predstavuje jeho koncepčný rámec.

Popri redaktorsko-editorskej činnosti na slovníku, spočívajúcej v detailnom čítaní hesiel a precizovaní koncepcie slovníka, sa A. Jarošová s vervou pustila aj do čiastkových gramatických a lexikálnych analýz, ktorými sa zaplňajú biele miesta v slovenskej lingvistiky. Publikovala početné štúdie, ktorých podkladom je práve dôkladná analýza rozsiahleho slovníkového materiálu. Viaceré jej práce, napr. *Lexikálna norma a výkladový slovník* (2010), *Bohemizmy a kodifikačné „kyvadlo“* (2012), *Kritika slovenských slovníkov a koncept normy* (2012), *Slovník súčasného slovenského jazyka – kodifikačné kontexty a normatívne determinanty* (2012) či *Slovenská lexikografia* (2013), sa sústreďujú na normatívnosť vo výkladovom slovníku, s čím súvisí aj problematika kodifikačného procesu ako istého nástroja jazykovej politiky. Tieto čiastkové štúdie prirodzene vyústili do vydania monografie *Slovo v slovníku z pohľadu času a normy* (2015), v ktorej A. Jarošová spracúva dve vzájomne sa prelínajúce témy – dejiny slovenskej lexikografie od stredoveku po súčasnosť a obraz lexikálnej normy cez optiku češtiny na Slovensku (bohemizmy) a lexikálnu variantnosť.

Ani fonologické, morfológické či morfematické a slovotvorné otázky spojené s redigovaním SSSJ nie sú našej jubilantke cudzie. Autorsky či v spoluautorstve s prešovskými kolegyňami Miloslavou Sokolovou a Martinou Ivanovou vypracovala viacero štúdií – o diftongizácii vokalic-kých skupín *ie, ia* (2008, 2009), o kvantitatívnych alternáciách v lexémach so sufixmi *-ár, -áreň* (2008), o optimalizácii gramatického aparátu substantív v slovníku (2008), o zložených adjektívach (2011). Nemožno nespomenúť tri obsiahle teoreticko-metodologické štúdie o slovesnom aspekte: *Vidová opozícia a vidová korelácia v slovenčine* (2013), *Problém rozsahu vidovej korelácie: zisťovanie možností za hranicami imperfektivizácie a mutácie* (2013) a *Existencia a funkcia vidových trojíc v slovenčine* (2013, v spoluautorstve s M. Sokolovou). Rovnako sa do jej zorného poľa dostali aj také náročné témy ako slovesná reflexivita (*Umývať sa: predmetová syntagma alebo zvrtné sloveso?*, 2003; *Problémy vymedzenia statusu komponentu sa v konštrukciách typu umývať sa a vidieť sa*, 2017; *Pri ktorých slovesách je reflexívny element sa krátkym tvarom zámena seba?*, 2018) či delenie slovíec

do konjugáčnych tried (*Ján Horecký a dynamika morfológických modelov na príklade kmeňotvornej prípony*, 2020). V najnovšej práci *Zložené číslovky so zreteľom na písanie spolu a oddelene* (2021) na základe hlúbkovej analýzy starších aj súčasných normatívnych pravidiel a so zreteľom na používateľov predstavila návrh písania vyšších zložených základných a radových čísloviek v základnom aj ohýbanom tvare.

V štúdiách *Špirála poznania alebo funkcionalizmus a kognitivismus (v lexikológii) cez optiku dvoch kongresových jubileí* (2018) a *Pohľad na pomenovanie cez prizmu teoretických rámcov a slovníkového hesla* (2018) sa A. Jarošová koncentruje na interpretáciu lexikálneho významu a pomenovania prostredníctvom jednotlivých teoretických konceptov (funkčný štrukturalizmus, komunikačno-pragmatický obrat, kognitívna a korpusová lingvistiká), pričom preferuje syntetický model výkladu významu slovníkových hesiel.

O tom, že SSSJ koncipovaný pod vedením Alexandry Jarošovej má vysokú lingvistickú aj kultúrno-spoločenskú hodnotu, svedčia aj mnohé ocenenia, o ktorých sa už písalo na viacerých miestach. Tu spomenieme zatiaľ posledné vyznamenanie – hlavnú cenu v súťaži *Slovník roka 2020 – 2021*, ktorú nedávno vydanému 4. zväzku Slovníka súčasného slovenského jazyka O – Pn (2021) udelila Jednota tlmočníkov a prekladateľov v Prahe.

V úvode sme spomenuli, ako oslávenkyňa tvorila či tvorí duo s V. Benkom, špecialistom na korpusovú lingvistiku, ako aj užší redaktorský tandem pri SSSJ so skúsenou derivatologičkou a lexikografkou K. Buzássyovou (nezabúdame, že do širšieho redaktorského kruhu jednotlivých zväzkov patrili či patria aj iní vedeckí redaktori: Jana Skladaná, Ján Bosák, Miloslava Sokolová, Ingrid Hrubaničová, Martina Ivanová; popri nich mnohí odborní spolupracovníci a konzultanti). Do tretice si A. Jarošová zahrála redaktorský koncert s uznávanou morfológičkou a morfológičkou M. Sokolovou pri redigovaní nielen SSSJ, ale aj ďalšieho monumentálneho lexikografického diela – Ortograficko-gramatického slovníka. A – Ž (2016; <https://lex.juls.savba.sk/>) s úctyhodným rozsahom približne 132 000 hesiel, ktorý poskytuje používateľom slovnodruhovú a gramatickú informáciu v súlade s koncepciou Slovníka súčasného slovenského jazyka. Tento online slovník sa priebežne aktualizuje a tvorí východisko jej štúdií o elektronickej lexikografii a potrebách používateľov slovníka: *Online Dictionary Content from the*

Lexicographer's and User's Perspective (2018), *Online Dictionary Content and The User needs: The Slovak Case* (2019), *Elektronické slovníky a nové aspekty komunikácie v jazykovom poradenstve* (2020).

S bohatou výskumnou prácou a organizačnými aktivitami je spätá aj pestrá činnosť, ktorou jubilantka popularizuje výsledky svojho vedeckého bádania. Sú medzi nimi viaceré prednášky s lexikologicko-lexikografickou problematikou pre Slovenskú spoločnosť prekladateľov odbornej literatúry, prednášky pre slovenských prekladateľov v Európskom parlamente a v Európskej rade či jej pôsobenie v riadiacom výbore Slovenskej terminologickej siete pri Generálnom riaditeľstve pre preklad Európskej komisie.

Je všeobecne známe, že vedecká práca vyžaduje trpezlivosť a zápal pre odkrývanie ešte nepoznaného. Je to často cesta s „osamelým bežcom“. V prípade Alexandry Jarošovej však ide o spolucestujúcu, spolupútničku či tímovú hráčku, ktorá svoj autorsko-redaktorský tím drží odborne a s nadhľadom pokope. Bez toho by sa slovníkové dielo rodilo len veľmi ťažko. V jej osobe možno nájsť aj ďalšie charakteristiky – nesmiernu pracovitosť, teoretickú rozhladenosť, nadšenie a schopnosť nachádzať riešenia aj v zložitých situáciách, otvorenosť kvalifikovanej diskusii, takt, vzájomnú úctu a pokoru –, ktoré z nej vyformovali osobnosť slovenskej a európskej jazykovedy par excellence.

V mene autorsko-redaktorského kolektívu slovníka aj celého pracoviska ďakujeme našej drahej Saške za jej doterajšie vedecké poznávanie aj redaktorské vedenie a prajeme jej do ďalších rokov hlavne pevné zdravie, láskavé rodinné zázemie a minimálne toľko húževnatosti, tvorivosti aj potešenia z bádania ako doteraz.

Nicol Janočková
Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.
Bronislava Chocholová
Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.

SPYTOVALI STE SA

Je prídavné meno *hudobnonástrojársky* napísané správne? – Do jazykovej poradne prišiel list s prosbou o potvrdenie správnosti názvu odbornej práce *Inovácie hudobnonástrojárskej dielne...*, pričom pisateľke išlo o zložené prídavné meno *hudobnonástrojársky*.

Jedným zo slovtvorných postupov, ktorými sa obohacuje naša slovná zásoba, je kompozícia (skladanie). Takto vzniknuté zložené prídavné mená sa však v slovenskej jazykovej praxi javia ako problémové, používatelia jazyka mnohokrát nevedia, ktorý z dvoch spôsobov zápisu takýchto adjektív zvoliť – so spojovníkom či bez neho. Na objasnenie problému nám poslúžia zloženiny s prvou časťou *hudobno-*.

Ak sú dve slová, z ktorých sa vytvorilo zložené prídavné meno, v rovnocennom vzťahu, čiže tvoria priradovací sklad, napr. dve prídavné mená, kladie sa medzi ne spojovník. Napr. pásmo „zložené z hudby a hovoreného slova; hudobné a slovné“ je *hudobno-slovné*. V Slovníku súčasného slovenského jazyka H – L (2011; ďalej SSSJ) sa uvádzajú ďalšie zloženiny, medzi ktorými je rovnocenný vzťah: napr. *hudobno-divadelný*, *hudobno-filmový*, *hudobno-poetický*.

Ak sa zložené adjektívum utvorilo z dvoch vetných členov v nerovnocennom vzťahu, t. j. ak vieme rozlíšiť nadradený a podradený člen dvojice, je medzi nimi určovací sklad a zloženina sa píše bez spojovníka, spolu. V SSSJ sa uvádzajú napr. tieto zložené adjektíva: *hudobnovedný*, ktoré vzniklo zo slovného spojenia *hudobná veda*, *hudobnopedagogický* zo spojenia *hudobná pedagogika*, *hudobnovzdelávací* zo spojenia *hudobné vzdelávanie*, *hudobnokultúrny* zo spojenia *hudobná kultúra*.

Existujú aj prípady, keď pri jednom zloženom slove podľa kontextu rozlišujeme dva významy, raz sú jeho časti v priradovacom a inokedy v určovacom vzťahu. V SSSJ sa uvádzajú aj zloženiny s prvou časťou *hudobno-*, ktoré sa píše bez spojovníka aj so spojovníkom: *hudobno-dramatický* („hudobný a dramatický“, napr. *hudobno-dramatické pásmo*) a *hudobnodramatický* („súvisiaci s hudobnou drámou“, napr. *hudobnodramatické dielo*) či

hudobno-estetický („hudobný a estetický“, napr. *hudobno-estetické schopnosti žiakov*) a *hudobnoestetický* („súvisiaci s hudobnou estetikou“, napr. *hudobnoestetické kritériá*).

Prídavné meno *hudobnonástrojársky*, ktoré je témou nášho príspevku, sa v slovníku nespracúva, keďže sa v jazykovej praxi používa iba ojedinele. Na základe mála dokladov (napr. *oživiť dlhodobý a sústavný úpadok remeselnej hudobnonástrojárskej výroby*) však možno identifikovať význam tohto adjektíva ako „súvisiaci s hudobným nástrojárstvom, zaoberajúci sa výrobou, úpravou, opravou hudobných nástrojov“. Nazdávame sa teda, že nejde o kompozitum zložené z dvoch adjektív *hudobný* a *nástrojársky*, ale že slovo vzniklo spojením zhodného prívlastku s jemu nadradeným vetným členom vyjadreným podstatným menom, pochádza teda z nerovnocenného vzťahu dvoch zložiek, z určovacieho vzťahu *hudobný nástrojár*; *hudobné nástrojárstvo*, a preto sa píše bez spojovníka. Podobne môžu vzniknúť aj ďalšie zloženiny, napr. zo slovného spojenia *hudobný nástroj* adjektívum *hudobnonástrojový*, zo spojenia *hudobný žáner hudobnožánrový* či zo slova *hudobná rozprávka hudobnorozprávkový*. Dodávame, že zloženina *hudobnonástrojársky* sa používa zriedka a v jazykovej praxi sa častejšie stretávame s pomenovaním *nástrojárska dielňa* alebo *dielňa na výrobu hudobných nástrojov*.

Judita Páleníková
Jazykovedný ústav E. Štúra SAV, v. v. i.

Z WEBOVEJ PORADNE

***Zriešiť* či *vyriešiť*?** – Je sloveso *zriešiť* spisovné?

V spisovnej slovenčine má nedokonavé sloveso *riešiť* tieto dokonavé pendanty: *vyriešiť*, *rozriešiť*, *doriešiť*, *poriešiť*. Ide o synonymá, ktoré sa však môžu jemne významovo či štylisticky odlišovať (*vyriešiť*, *rozriešiť* „dospieť k objasneniu, k uspokojujúcemu výsledku“; *doriešiť* „dotiahnuť proces riešenia do konca“; *poriešiť* – na rozdiel od predchádzajúcich štylisticky neutrálnych podôb ide o výraz z administratívneho slangu).

Novšie sa stretávame v slovenských textoch aj s dokonavým slovesom *zriešiť*, a to predovšetkým v nekorigovaných internetových textoch. Rezultatívny spôsob slovesného deja sa v slovenčine síce vyjadruje aj pomocou prepony *z-/zo-*, napr. *zaktualizovať*, *zdramatizovať*, *zhréšiť*, *zmobilizovať*, *zveršovať*, *zvulgarizovať*, *zjesť*, *zodrať*, *zobudiť*, ale vzhľadom na existenciu dokonavých podôb *vyriešiť*, *rozriešiť*, *doriešiť*, *poriešiť* nie je dôvod zaraďovať do slovenského jazyka novotvar *zriešiť*, ktorý nevznikol z potreby pomenovať nový význam.

Skleňovanie mena *Rytmus*. – Je správne skloňovať meno *Rytmus* inak ako slovo *rytmus*? V médiách často hovoria *s Rytmusom*, *o Rytmusovi*.

Všeobecné podstatné meno *rytmus* je prevzaté z latinčiny (pravdepodobne cez nemčinu) a pri skloňovaní koncovku *-us* stráca: *do rytmu*, *v rytme*, *s rytmom*. Podobne sa skloňujú aj mnohé iné slová latinského pôvodu zakončené na *-us* (najmä nehmotné a vlastné mená), napr. *kapitalizmus* (*obdobie kapitalizmu*), *Spartakus* (*Spartakovo povstanie*), *úzus* (*podľa starého úzu*). Toto pravidlo sa však nevzťahuje na zdomácnené slová konkrétneho obsahu, napr. *cirkus*, *bambus*, a na zdomácnené mená a priezviská, napr. *Rúfus*, *Július*, *Markus*, v ktorých koncové *-us* ostáva vo všetkých pádoch: *od Rúfusa*, *vidím Rúfusa*, *o Rúfusovi*, *s Rúfusom*.

Vlastné meno (resp. prezývka) *Rytmus* sa skloňuje ako zdomácnené mená, čiže koncové *-us* sa pri skloňovaní zachováva: *od Rytmusa*, *o Rytmusovi*, *s Rytmusom*.

ISSN 0023-5202

MIČ 49 300